Infraestructures per a l'alimentació sostenible

El cas de l'escorxador de l'Armentera

IDRA

Títol
Infraestructures per a l'alimentació sostenible.
El cas de l'escorxador de l'Armentera

Web
informeescorxadors.idrabcn.com

Paraules clau:
Infraestructures alimentàries · Circuits Curts de Comercialització Alimentària (CCCA) · Col·laboració públic-comunitària · Transició agroecològica

Realitzat per:
IDRA, Institut de Recerca Urbana de Barcelona.

Autoria
Mauro Castro, Frederic Horta Adrià Rodríguez i Andrea Walsh

IDRA, Institut de Recerca Urbana de Barcelona.

Per a qualsevol consulta:
mauro.castro@idrabcn.com
adria.rodriguez@idrabcn.com

Fotografies:
Portada: Adrià Rodríguez; Pg. 5: Lluís Vila

Disseny i maquetació
Odile Carabantes

Barcelona, 17 de desembre de 2025

IDRA

Amb el suport de:
"F.U.E.T. Fortalecer y escalar el matadero público-comunitario de l'Armentera", seleccionat a la convocatòria Del Campo a la Despensa. Alimentación Sostenible 2025 de la Fundació Daniel i Nina Carasso.

Índex

Resum executiu 5

Introducció 7

1. Els escorxadors com a infraestructura clau del sistema alimentari 9

1.1. Diagnòstic del sector porcí a Catalunya 10

1.2. Genealogia: de béns comuns a béns privats 16

1.3. La pèrdua d'escorxadors locals i les seves implicacions territorials 22

1.4. Cap a un model públic-comunitari? 25

2. L'escorxador de l'Armentera: model per l'alimentació sostenible 27

2.1. Les infraestructures del mig: del coll d'ampolla a la plataforma de valor 27

2.1.1. Reconfigurar la cadena de valor: internalitzar activitats i redistribuir el marge 28

2.1.2. Sostenibilitat en acció: relocalitzar el metabolisme alimentari 38

2.2. De societat limitada a cooperativa rural: la transició institucional 41

Conclusions i propostes públiques 47

Annexos 51

Bibliografia 57

IDRA

Resum executiu

En els últims 50 anys Catalunya s'ha especialitzat en la producció de porc. Poc a poc, s'ha anat consolidant un model de producció porcí i ramader altament industrialitzat i concentrat en un grup molt reduït d'empreses. Actualment, només 5 empreses (Vall Companys, BonÀrea, Costa Brava Foods, Casa Tarradellas i Olot Meats Group) sumen 10.000 M€ de facturació i més de 500 M€ de beneficis.

Paral·lelament, han tancat 15.000 finques porcines, la grandària de les que han quedat s'ha multiplicat per 5 i el 80% dels ramaders s'han vist obligats a integrar-se a les 5 empreses mencionades. Això ha anat acompanyat d'un declivi dels escorxadors locals, que han passat de ser infraestructures comunals, a públiques a privatitzades. **En 40 anys a Catalunya han tancat més de 200 escorxadors municipals.**

Els escorxadors locals sempre han tingut un paper fonamental pels ramaders i carnissers. Gràcies a aquestes "infraestructures del mig":

· Els ramaders i carnissers tenen poder de decisió sobre els seus negocis.
· Poden operar a través de Circuits Curts de Comercialització Alimentària (CCCA).
· Retenen més valor del seu treball i poden crear més llocs de treball per caps de bestiar.
· Permeten que l'economia i els nutrients quedin arrelats al territori

Prenem el cas d'estudi de l'escorxador de l'Armentera, de titularitat pública i gestió comunitària. El seu model de governança innovador mostra, de forma empírica, que un altre model ramader i alimentari no és només necessari sinó possible.

Aquest informe planteja la necessitat i urgència d'una política que recuperi els escorxadors locals. L'objectiu no és només impulsar un altre model ramader i alimentari, sinó una política econòmica i territorial resilient, robusta i sostenible.

Al web **informeescorxadors.idrabcn.com** hi podràs trobar de forma sintètica els elements més rellevants d'aquest estudi: la història dels escroxadors locals, la comparativa entre el model del Porc industrial i el del Porc ecològic, els mapes les Cadenes Curtes de Comercialització Alimentària (CCCA) i el diagrama de fluxos financers i de governança de l'escorxador.

Introducció

Tres infants observen l'interior de l'Escorxador de l'Armentera durant la Festa del Xai, l'Aíd al-Adha. Aquell dia, l'escorxador, que habitualment passa desapercebut o és objecte de mirades receloses, es transforma en un espai obert, comunitari i ple de significat. La festa, amb la seva dimensió religiosa i social, reuneix famílies i veïnat al voltant del sacrifici ritual de l'animal i recorda que alimentar-se és, abans que res, un acte col·lectiu i simbòlic. Els infants que miren dins l'escorxador miren també dins del sistema alimentari, i en la seva curiositat s'hi endevina la possibilitat de reconnectar la societat amb els processos que fan possible la vida. Per un moment, la Festa del Xai restitueix allò que sovint oblidem: la relació directa entre les persones, el territori i l'alimentació.

Aquest estudi aborda la desaparició dels escorxadors locals a Catalunya i reivindica el seu paper clau en termes econòmics, ecològics i territorials. Històricament, els escorxadors eren un espai central i reconegut, regulat per la comunitat i lligat al mercat de proximitat, abastint de carn a la població local. Posteriorment, van passar a ser espais gestionats per les entitats municipals, en reconeixement del seu interès públic. Avui, però, la majoria d'aquests escorxadors han anat tancant. Hem passat de tenir pràcticament un escorxador a cada poble a comptar, avui dia, amb poc més de quaranta escorxadors actius a tot Catalunya.

La seva activitat ha estat absorbida per macroescorxadors que estan cada cop més desvinculats dels territoris, les comunitats i les economies locals. La majoria de la població no sap on s'ubiquen, com funcionen ni qui els gestiona. El model agroindustrial separa la ciutadania dels processos bàsics que donen forma al que mengem, mentre externalitza la responsabilitat ecològica i social.

La concentració corporativa genera enormes dificultats de supervivència per als petits i mitjans ramaders i empeny la indústria porcina cap a un model d'integració vertical, en què uns pocs grans grups controlen tota la cadena, des de la producció de pinsos i l'engreix fins al sacrifici i la distribució. Aquests grups empresarials concentren marges i decisions, traslladen els riscos operatius als ramaders integrats i en redueixen la capacitat de fixar preus, fins a convertir bona part de la pagesia en una baula subordinada d'una cadena agroindustrial sobre la qual gairebé no té capacitat de decisió.

La desaparició dels escorxadors locals és alhora causa i conseqüència d'aquest model agroindustrial i globalitzat. N'és causa perquè la creixent concentració industrial ha posat en una situació cada cop més complicada la miríada de petits i mitjans agricultors i ramaders. I n'és conseqüència perquè, sense aquesta infraestructura, no és possible construir uns sistemes alimentaris arrelats als territoris i sostenibles en termes econòmics, socials i ecològics. **En aquest sentit, els escorxadors locals són un autèntic coll d'ampolla: quan desapareixen o es concentren en poques mans, es dificulta de manera decisiva el desenvolupament dels Circuits Curts de Comercialització Alimentària (des d'ara, CCCA)**[1]. Com veurem, aquesta

1 CEPAL defineix els CCCA com "una forma de comerç basada en la venda directa de productes frescos o de temporada sense intermediari –o reduint al mínim la intermediació– entre productors i consumidors. Els CCCA apropen els agricultors al consumidor, fomenten el

despossessió és causa i conseqüència d'un procés de pèrdua de sobirania. Cal recuperar, doncs, els escorxadors locals i de proximitat. Però com fer-ho?

Hem pres com a cas d'estudi l'Escorxador Públic-Comunitari de l'Armentera[2] **i el seu clúster de socis, proveïdors i clients.** L'escorxador municipal de l'Armentera s'aixeca literalment al mig del poble: no és una infraestructura amagada als afores, sinó una peça més del paisatge quotidià. Aquest projecte demostra que la recuperació d'aquesta infraestructura estratègica, gestionada mitjançant una Col·laboració Públic-Cooperativa-Comunitària (**CPCC**), és un model d'èxit fonamental per a una transició ecològica justa[3].

L'Escorxador de l'Armentera no és només un equipament tècnic; és un vehicle de transició, un node econòmic i institucional que permet a carnissers i petits productors internalitzar el valor afegit, reduir el quilometratge alimentari, generar ocupació arrelada i tancar cicles ecològics al territori.

L'objectiu d'aquest estudi és elaborar un diagnòstic territorialitzat i formular una proposta operativa que situï els escorxadors de proximitat com a infraestructures clau per a la sobirania alimentària. Partim d'una idea senzilla: per generar alternatives reals cal crear les condicions que les facin possibles. Un element fonamental en aquest sentit són les infraestructures alimentàries de proximitat, com ara els escorxadors locals. Sense aquestes peces bàsiques resulta impossible articular un model veritablement alternatiu: són imprescindibles tant per fer viable el consum de proximitat com per sostenir les xarxes agroecològiques i una ramaderia sostenible i arrelada al territori. Sense elles, la transició queda reduïda a un horitzó retòric però inassolible.

L'estudi s'estructura en dos apartats. Al primer, tracem el declivi dels escorxadors locals i les seves implicacions econòmiques, ecològiques i territorials. Al segon, analitzem de forma empírica el cas de l'Escorxador de l'Armentera com a exemple viable d'una "infraestructura del mig" que articula economia, ecologia i democràcia local.

---

tracte humà, i els seus productes, en no ser transportats a llargues distàncies ni envasats, generen un impacte mediambiental més baix".

2 L'Armentera és un municipi de 1.070 habitants ubicat a la comarca de l'Alt Empordà, al Gironès. El municipi està ubicat al Golf de Roses i prop del Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà.

3 Entenem per Col·laboració Públic-Cooperativa-Comunitària (CPCC) un model de governança i propietat compartida en què administracions públiques, cooperatives i actors comunitaris co-dissenyen, co-gestionen i corresponsabilitzen infraestructures d'interès general, tot reinvertint-ne els excedents en el territori. Per a una definició més desenvolupada, vegeu: IDRA Barcelona Institute (2024), *Economia Plural. Un model al servei de necessitats col·lectives*, disponible a: https://idrabcn.com/publicacio/economia-plural-cat/

1. Els escorxadors com a infraestructura clau del sistema alimentari

Aquest apartat dibuixa un diagnòstic del sector porcí a Catalunya i ressegueix la història dels escorxadors locals per analitzar l'evolució d'aquests equipaments i el seu paper en els territoris i les economies urbanes i rurals. De ser espais vinculats a formes de gestió comunal i regulació Comunitària, fortament inserits en les economies locals, van passar a constituir peces públiques de l'ordenació urbana sota control municipal, per acabar sent progressivament privatitzats i desplaçats pel model d'integració agroindustrial. És un procés de pèrdua de sobirania vehiculat per la despossessió.

La trajectòria dels escorxadors permet entendre com s'ha anat configurant el sistema alimentari contemporani i el model agroindustrial globalitzat; en aquest sentit, la història dels escorxadors és també la **història de la transformació del sistema alimentari** a Catalunya, a l'Estat espanyol i més enllà.

La història dels escorxadors és també la història de la transformació del sistema alimentari

1.1. Diagnòstic del sector porcí a Catalunya

El sector porcí és un dels pilars fonamentals de l'economia catalana i una peça clau del seu model agroindustrial. Dins del conjunt del sector ramader, més del 20% de les explotacions són porcines i el porcí representa aproximadament el 36% de la Producció Final Agrària de Catalunya.

El seu impacte, però, va molt més enllà del sector primari i alimenta un potent clúster carni-ramader format per fàbriques de pinsos, laboratoris, transport, escorxadors, indústries de transformació, serveis tècnics i ambientals, comerç i restauració. Diverses estimacions apunten que, sumant-hi tota la cadena de valor i els efectes induïts, podria representar entre l'1% i el 3% del PIB català i generar entre 30.000 i 50.000 llocs de treball[4]. Aquesta especialització ha convertit Catalunya en una potència porcina a escala europea i global. Al mateix temps, el complex agroalimentari del qual forma part és avui la primera indústria del país, per davant de l'automoció o la farmacèutica[5].

1.1.1. Un sector estratègic i exportador

Espanya és el segon exportador mundial de carn de porc i primer de la Unió Europea, amb un sector porcí que representa prop del 9,5% del PIB industrial espanyol i concentra el 44% de la producció ramadera[6]. Catalunya té un pes central: produeix al voltant del **40% de la carn de porc de l'Estat**. Si fos un país independent, seria el desè productor mundial. No és estrany, doncs, que es parli d'Espanya com "la granja d'Europa" i que Catalunya aparegui com una de les principals plataformes porcines a escala europea i global[7].

---

4 Per estimar el pes del sector porcí en l'economia catalana, es parteix del fet que el sector agroalimentari —integrat pel primari, la indústria de l'alimentació i begudes i les activitats auxiliars— representa al voltant del 20% del PIB de Catalunya. Dins d'aquest conjunt, el sector porcí en constitueix un dels eixos principals, amb una contribució estimada del 19% al PIB agroalimentari. En termes aproximats, això equivaldria a un 3% del PIB total català, una xifra que reflecteix l'abast de tota la cadena de valor (producció primària, transformació, logística i serveis vinculats). D'altra banda, estimacions més concretes basades en el valor afegit brut directe del sector —és a dir, la contribució econòmica immediata de les seves activitats principals— situen aquesta xifra entre 2.000 i 2.500 milions d'euros anuals. Aquesta magnitud representa aproximadament l'1% del PIB total de Catalunya (Fonts: ACCIÓ, Prodeca, Idescat). La diferència entre ambdues aproximacions —el 3% estimat des de la perspectiva àmplia de la cadena de valor i l'1% calculat a partir del valor afegit directe— reflecteix, precisament, l'abast diferent del que s'està mesurant: mentre el primer enfocament captura l'impacte econòmic extens del sector, el segon se centra en la seva contribució més nuclear i directa. Ambdues xifres, però, confirmen la rellevància estratègica del sector porcí dins del teixit productiu català. Font: https://anuaricomarcal.cat/

5 Segons dades recents d'ACCIÓ i PRODECA el sector agroalimentari és el principal sector industrial de Catalunya, amb una facturació global de 48.231 M€ i més de 175.000 persones ocupades: *el sector agroalimentari a Catalunya. Informes de competitivitat*, disponible a: https://www.accio.gencat.cat/ca/serveis/banc-coneixement/cercador/BancConeixement/eic-sector-agroalimentari-catalunya

6 Informe "El sector de la carne de cerdo en cifras" de 2022 del Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación del govern espanyol.

7 La posició de Catalunya com a plataforma porcina d'abast europeu i global es documenta en anàlisis sectorials com l'informe de la Comissió Europea EU Pigmeat Market Situation. Disponible a: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/8664c88b-e509-47a7-8c5b-68820eee1f5d_en

Les magnituds físiques i territorials d'aquesta potència són aclaparadores: **el cens porcí català supera els 8 milions de caps i al país s'hi sacrifiquen més de 23 milions de porcs l'any**, el 42% de tots els sacrificis de l'Estat. En l'última dècada, el nombre de caps ha crescut al voltant d'un 27%, i els sacrificis han augmentat encara més perquè es porten porcs de fora per ser escorxats a Catalunya[8].

L'expansió del sector no s'explica només per la demanda interna, sinó per una vocació exportadora que desconnecta la producció del consum local. Més del 80% de la carn produïda a Catalunya es va destinar als mercats internacionals, principalment la Xina, França i el Japó, segons dades de Prodeca[9]. El porcí és el principal subsector exportador de l'agroalimentació catalana i representa prop del 19% del negoci exterior d'aliments i begudes.

Mentre escrivim aquestes línies un brot de Pesta Porcina Africana en uns porcs senglars a Collserola ha alarmat al govern de l'Estat i al de la Generalitat fins al punt de mobilitzar l'exèrcit de forma preventiva, il·lustrant fins a quin punt el sector és estratègic i alhora fràgil. D'una banda, mostra les dimensions econòmiques del complex porcí i el paper clau de l'Estat a l'hora de sostenir-lo; de l'altra, evidencia la vulnerabilitat d'un model industrial globalitzat i altament intensiu, extremadament exposat a qualsevol alteració sanitària i a canvis en la demanda global[10].

En definitiva, Catalunya ha orientat una part significativa del seu territori i capacitat industrial cap a la producció i exportació massiva de porc. Aquest model li ha atorgat riquesa i una posició estratègica en els mercats globals, però alhora configura un sistema complex amb profundes implicacions socials, ambientals i territorials, que contribueix a un **deteriorament profund del món rural** i a la seva conversió en una **plataforma agroexportadora** al servei de les cadenes globals de valor.

8 Si ampliem la perspectiva temporal, el salt és encara més contundent: el 1960 la cabana porcina catalana era d'uns 470.000 animals; a finals dels anys vuitanta ja superava els 4 milions i avui ronda els 8 milions. En mig segle, mentre la població humana es multiplicava per 1,5, la porcina ho ha fet per 20. Tot i que avui es consumeix més carn, el doble que fa mig segle i del doble dels límits recomanats per l'OMS.

9 Promotora d'Exportacions Catalanes (PRODECA) és una empresa pública adscrita al Departament d'Agricultura per promoure l'internacionalització els aliments catalans a Catalunya i al món

10 Nota de redacció: Durant la fase final d'elaboració d'aquest informe, el 30 de novembre de 2025, es fa pública la detecció de la pesta porcina africana a Catalunya, desencadenant una crisi sectorial. El fet que tot el sistema es mobilitzi per dos senglars morts reflecteix el pes econòmic del porcí, principal sector exportador, i revela les contradiccions d'un model vulnerable (La Vanguardia, 30/11/2025: https://www.lavanguardia.com/vida/20251130/11315674/sector-porcino-catalan-ve-amenazados-3-042-millones-ano-exportaciones.html).

1.1.2. Alta concentració corporativa i territorial

La producció porcina catalana es caracteritza també per una concentració geogràfica i empresarial extrema, tant en la fase ramadera com en la transformació industrial. El 40% dels animals es concentren només en tres comarques (Osona, el Segrià i la Noguera), configurant un model d'especialització funcional en què unes poques àrees rurals absorbeixen els costos ecològics i socials d'una cadena orientada als mercats globals, tal com indica l'informe *Això no toca* de Justícia Alimentària[11],

La concentració industrial és igualment notable: cinc empreses, Vall Companys, BonÀrea, Casa Tarradellas, Costa Brava Foods i Olot Meats Group, van sumar el 2024 uns 10.700 milions d'euros de facturació. Només els macroescorxadors de Vall Companys, Costa Brava Foods i Olot Meats sacrifiquen anualment uns 14 milions de porcs, al voltant del 60% dels 23 milions de sacrificis que es fan cada any a Catalunya.

Aquesta concentració va de la mà d'una forta integració vertical, que permet a les grans empreses controlar pràcticament totes les fases de la cadena, des de l'engreix fins al sacrifici, l'especejament i la comercialització. En aquest context, el sistema de producció integrada —on els ramaders treballen sota contracte per a grans companyies— esdevé hegemònic: només un 19% de les granges catalanes opera fora d'aquest model. El ramader passa així de ser un productor independent a un gestor subcontractat, sense capacitat real de decisió sobre preus, pinsos o calendaris. Aquesta concentració corporativa es veu reforçada per creixent financerització del sector: fons d'inversió internacionals adquireixen finques aprofitant la desertificació del món rural i l'abandonament d'explotacions per part de petits i mitjans ramaders[12].

Aquestes condicions augmenten, a més, el risc de captura regulatòria: **els grans grups condicionen l'agenda pública, influint en la normativa ambiental i sanitària i actuant com a barrera d'entrada per a models alternatius més sostenibles**.

L'enorme creixement i la concentració són el resultat de dècades de decisions polítiques que han definit marcs reguladors, fiscals i pressupostaris favorables al model agroindustrial. **La política d'infraestructures ha tingut un paper clau:** la C-25, o eix transversal, inaugurada el 1997, va connectar i impulsar les principals àrees de producció porcina, des de la franja d'Aragó fins al Segrià, Osona i l'Empordà— i al llarg del seu traçat es concentra avui una de les majors densitats de macrogranges i macroescorxadors d'Europa. Alhora que es prioritzaven aquestes grans infraestructures, es deixaven caure "infraestructures del mig", com els escorxadors municipals.

Només en tres comarques (Osona, el Segrià i la Noguera) es localitza el 40% dels porcs. En paral·lel, la construcció de les plantes de processament de soja de Cargill i Bunge al Port de Barcelona durant els anys setanta i vuitanta —avui propietat d'Elian i Bunge— ha estat decisiva per abastir aquest model. Aquestes instal·lacions processen aproximadament el 44% de les faves de soja que entren a Espanya provinents del Brasil, els Estats Units i l'Argentina[13].

11 García, F. et al. (2022)

12 Sobre la financerització del sector porcí i l'entrada de fons d'inversió en la compra de granges, vegeu: "Las granjas de porcino entran en el radar de los fondos de inversión", *El Economista*, 25 d'octubre de 2024.

13 GRAIN (2021)

1.1.3. Dependències globals i impactes ecològics del model porcí

El model porcí industrial català depèn estructuralment de la importació de matèries primeres i energia, especialment de pinsos rics en proteïna vegetal provinents d'Amèrica del Sud. Prop del 60% dels pinsos utilitzats a Catalunya provenen del Cerrado brasiler i del Chaco argentí, introduïts pel Port de Barcelona, una de les principals portes d'entrada de soja transgènica d'Europa[14]. Aquesta dependència genera una petjada ecològica colossal, vinculada sobretot a la desforestació i a la pèrdua de biodiversitat[15].

Les conseqüències ecològiques d'aquest model són múltiples. Un dels elements més destacables té a veure amb l'aigua[16]. El consum d'aigua directe a les granges catalanes equival a 25.000 milions de litres, l'equivalent al 40% del consum domèstic de tota la ciutat de Barcelona.[17] Una gran part d'aquesta aigua és importada del Brasil, Argentina i USA en forma de soja. Posteriorment, l'exportem en forma de porc a la Xina, França i Japó.

La contaminació de rius i aqüífers, principalment a causa dels nitrats dels purins, es suma a aquest descomunal ús de recursos hídrics. El 45% de les masses d'aigua subterrània estan contaminades per nitrats i el 50% dels municipis es troben en zones vulnerables per excés de nitrats[18]. Amb els purins s'excreten **antibiòtics que poden alterar la composició de l'aigua i el sòl, incorporar-se a la cadena tròfica i generar superbacteris.** Un element que pot generar greus riscos de salut pública[19].

14 Íbid.

15 Si tota aquesta proteïna vegetal —bàsicament soja i cereals— es produís dins del territori català, ocuparia pràcticament tota la superfície agrícola útil del país, deixant sense espai altres conreus: avui, ja la meitat de la producció agrícola catalana es destina a farratges per al bestiar, principalment porcí, mentre la resta de l'alimentació animal s'externalitza al Sud Global.

16 Aquesta crisi, denunciada durament per l'ecologisme (especialment per dos plataformes històriques com el Grup de Defensa del Ter actiu des dels anys 80 i Salvem l'Empordà de purins), va ser qualificada ja el 2016 pel Síndic de Greuges com un "problema estructural", en alertar que moltes zones superaven fins a tres vegades els límits legals de nitrats. Una dècada després, la situació persisteix: el 2024, el 36% de les estacions de control continuaven superant aquests valors (La Directa, 2024). El conflicte ha escalat fins als tribunals. El 2025, el Grup de Defensa del Ter va exercir com a acusació popular contra el macroescorxador Patel SAU, del Grup Vall Companys. Aquest cas simbolitza la lluita ciutadana contra la impunitat d'un model que concentra la contaminació a les perifèries rurals. El model porcí català, en definitiva, configura un patró de colonialisme interior que reprodueix a casa nostra les mateixes asimetries Nord-Sud que critica a escala global.

17 Justícia Alimentària (2024)

18 *Segons la valoració del tercer cicle de planificació (2022-2027) de l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA) i la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre (CHE), el 51% de les masses d'aigua subterrànies a Catalunya (34 masses) es trobaven en mal estat químic. D'aquestes, el 76% (26 masses) van ser diagnosticades amb excés de nitrats (concentracions superiors a 50 mg/L). En conseqüència, l'excés de nitrats provoca el mal estat químic en un 40% de les masses d'aigua subterrànies catalanes. Font: Agència Catalana de l'Aigua (ACA). (2022). Anexo de la Resolució de la Direcció de l'Agència Catalana de l'Aigua. Generalitat de Catalunya.*

19 Al llibre *Grandes granjas, grandes gripes,* Rob Wallace explica que la ramaderia industrial és una fàbrica d'epidèmies, al desplaçar les fronteres forestals, destruir la biodiversitat i concentrar una gran quantitat d'animals en poc espai. Actualment, el 60% de les malalties infeccioses són transmeses per animals no-humans.

Els purins no només es filtren al sòl i l'aigua, sinó que en presentar-se de forma líquida també s'evaporen generant amoníac atmosfèric. **El 92 % de les emissions d'amoníac provenen de dejeccions ramaderes**[20] [21]. Dit de forma profana, la Catalunya rural "beu" els purins a l'aigua, la Catalunya metropolitana els respira de l'aire. **Osona, comarca porcina per excel·lència, és un dels punts més contaminats del món per amoníac,** segons dades de l'Agència Espacial Europea. Finalment, però no menys important, cal mencionar les **emissions d'Efecte Hivernacle derivades del sector porcí, que suposen el 21% de les emissions totals a Catalunya**[22].

1.1.4. Conseqüències socials i territorials i paper dels escorxadors locals

L'enorme concentració industrial i geogràfica té conseqüències socials, ecològiques i territorials de gran abast. D'una banda, ha accelerat la crisi de la diversificació del món rural, substituint el mosaic d'activitats agràries i econòmiques per un monocultiu porcí. Això s'entrellaça amb la crisi de la pagesia, cada cop més empesa a triar entre reconvertir-se i integrar-se en el model intensiu o desaparèixer.

La hiperconcentració empresarial i la integració vertical consoliden el poder de mercat d'unes poques corporacions mentre expulsen progressivament la petita i mitjana pagesia i en debiliten la base social de la producció alimentària. Entre 1982 i 2020, la cabana porcina a Catalunya ha passat d'uns 2,6 a més de 8,1 milions de porcs (s'ha més que triplicat), mentre que el nombre d'explotacions s'ha desplomat de gairebé 21.000 a poc més de 4.400: és a dir, s'han perdut prop del 80% de les granges. El resultat és una mida mitjana que salta de 124 a 1.847 porcs per explotació: menys pagesos, amb granges molt més grans i més dependents. Aquesta és, en la pràctica, la manera com els magnats del porc han "salvat la pagesia".

La desaparició dels escorxadors locals, com analitzarem més endavant, és també fruit d'aquest procés de concentració empresarial. L'informe *El impacto en el empleo de la transición agroecológica en España*[23] afirma que **una transició del model agrícola i ramader que diversifiqués la producció i els territoris pot crear fins a 419.000 nous llocs de treball a Espanya.** La concentració industrial està vinculada també al despoblament rural i la desertització dels territoris:. El **74% dels municipis espanyols amb més concentració de porcs han perdut població** en termes absoluts o relatius[24]. En resum, un territori rural més diversificat i de base agroecològica és capaç de generar més ocupació i impulsar el repoblament.

La ramaderia industrial comporta una simplificació i especialització dels territoris, amb certes regions orientades a la producció de farratges, altres orientades a l'engreix i altres orientades al consum. **A Catalunya hi ha 5.388**

20 Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural (2024)

21 Les partícules d'amoníac es combinen amb el diòxid de sofre dels creuers i els vaixells de càrrega (SO2) i del diòxid de nitrogen dels cotxes i motos (NO2) per formar sulfat d'amoni i nitrat d'amoni, dos components clau de les partícules PM2.5 altament nocives per la salut.

22 García, F. et al. (2022)

23 Amigos de la Tierra (2023)

24 Ecologistas en Acción (2021) https://www.ecologistasenaccion.org/169437/

finques de porc convencionals[25], però només **18 finques de porc ecològic**[26] que treballen a partir de la funcionalitat del paisatge, cooperant amb els ramaders locals, incorporant les dejeccions ramaderes al sòl de forma sòlida, convertint-los en vectors de fertilització i tancant els cicles de nutrients.

A l'Annex I es pot trobar una infografia comparativa del model del porc global i del porc ecològic. Aquestes explotacions són molt residuals en nombre, però tenen una gran importància. Per sobreviure i poder-se desenvolupar requereixen una infraestructura clau: els escorxadors locals. A continuació tracem una genealogia d'aquesta infraestructura, expliquem les conseqüències de la seva desaparició i les polítiques que cal emprendre per recuperar-la. Els **escorxadors locals no només són necessaris per a la supervivència de les petites explotacions, són un baluard de les economies locals i el desenvolupament territorial**.

La hiperconcentració empresarial i la integració vertical consoliden el poder de mercat d'unes poques corporacions mentre expulsen progressivament la petita i mitjana pagesia i en debiliten la base social de la producció alimentària

25 Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (2025)

26 Consell Català de la Producció Agrària Ecològica CCPAE (2024)

1.2. Genealogia: de béns comuns a béns privats

La història dels escorxadors reflecteix l'evolució de les relacions socials i de producció en l'àmbit de l'alimentació. Des dels escorxadors comunals medievals fins a la seva institucionalització pública, privatització i concentració industrial (passant per formes organitzatives com l'associacionisme agrari), aquest recorregut constitueix un microcosmos de la història política i econòmica de Catalunya. Cada etapa (el comú medieval, el municipalisme liberal i la modernització industrial) expressa una relació diferent entre territori, sobirania i governança, i revela una tensió secular: la disputa pel control dels mitjans que fan possible la reproducció social. Aquesta trajectòria no és només una seqüència institucional, sinó una genealogia de conflictes que demostra com les infraestructures alimentàries han estat també espais de disputa política.

Figura 1. Els escorxadors municipals.
Breu història d'una infraestructura clau.

EDAT MITJANA (S.XIII - XVIII)

Origen comunal

MODEL ECONÒMIC

Economia moral d'ús i reciprocitat

Els escorxadors són mitjans comunals de producció. La propietat és col·lectiva, l'ús és equitatiu i es gestiona pel comú a través d'arrendaments.

EXEMPLE HISTÒRIC

Carta de Població de Figueres (1267) — el macèl·lum com a bé comunal.

1855 - 1890

La ruptura liberal amb la desamortització

MODEL ECONÒMIC

La propietat privada i el mercat lliure vertebren l'economia. Es mercantilitza la terra i la mà d'obra.

Es privatitzen terres i serveis (forns, molins, escorxadors) transformant-los, juntament amb la mà d'obra, en mercaderies. Amb la pèrdua d'autonomia de la pagesia, augmenta el conflicte social i la repressió.

EXEMPLE HISTÒRIC

La Llei de Madoz (1855) destrueix la propietat comunal posant en venda els béns i terres municipals que eren comunals.

1890

Servei públic municipal

MODEL ECONÒMIC

Gestió pública municipal

Els escorxadors esdevenen serveis municipals essencials i pràcticament tots els pobles se'n doten d'un de públic. Són equipaments referents en higiene, arquitectònicament destacats i accessibles.

EXEMPLE HISTÒRIC

Llei de Bases de Règim Local (1945) assumeix la competència dels escorxadors com a pròpia dels ajuntaments.

1996 - 2022

Privatització i declivi

MODEL ECONÒMIC

Oligopoli privat i dependència logística

Es tanquen 103 escorxadors municipals entre 1998 i 2022. El sacrifici es concentra en macroplantes industrials, deixant només el 2% en escorxadors de baixa capacitat.

EXEMPLE HISTÒRIC

El Reial Decret-Llei 7/1996 i la Llei Montoro (2013) posen fi a l'obligatorietat del servei de l'equipament escorxador com a servei públic

2022 - FUTUR

Cap a un model públic-comunitari

MODEL ECONÒMIC

Governança democràtica i economia social

L'escorxador és una infraestructura de sobirania pel repte de la transició ecosocial. Reconeixement del dret a les infraestructures com a clau de la sobirania alimentària.

EXEMPLE HISTÒRIC

Emergència d'escorxadors públic-comunitaris com l'Escorxador de l'Armentera

1.2.1. Els orígens comunals

Contràriament a la imatge habitual, els béns comunals no es limitaven a boscos, prats i terres de conreu, sinó que incloïen equipaments productius essencials com forns, molins i carnisseries, presents a nombroses viles catalanes. Els escorxadors n'eren part integrant, una peça clau d'aquesta xarxa d'infraestructures comunals que vertebrava l'economia rural. Eren, segons David Algarra, "mitjans comunals de la indústria de la transformació"[27]: béns propis del comú, gestionats col·lectivament i destinats a garantir l'accés a serveis bàsics sense dependre d'agents externs. L'escorxador no era un espai tècnic, sinó un node vital dins l'economia comunal, que permetia sacrificar el bestiar local sota control i benefici de la comunitat. El seu funcionament es basava en una economia moral i d'ús, no pas en l'economia mercantilista.

Abans de la seva institucionalització com a serveis municipals, molts dels serveis bàsics eren gestionats com a béns comunals per les "universitats" (antic nom dels ajuntaments) o les comunitats de veïns[28]. El comú, que n'era el titular, podia cedir la gestió temporal a un particular mitjançant arrendament, amb l'obligació de garantir-ne el servei a tota la comunitat, mantenint els preus i les condicions acordades col·lectivament, i assegurant l'accés equitatiu. Aquest equilibri entre propietat col·lectiva, gestió compartida i ús particular assegurava que la riquesa circulés dins del territori i que les necessitats bàsiques fossin cobertes sota control veïnal.

1.2.2. La ruptura liberal

Amb el segle XIX, l'equilibri comunal es va esfondrar sota l'impacte de les reformes liberals i de la construcció d'un nou ordre jurídic basat en el dogma de la propietat. Tal com recorda Rosa Congost (2000)[29], bona part de la historiografia ha elevat la "propietat perfecta" —plena, absoluta, individual— a tret definitori de l'ordre liberal, com si la revolució hagués substituït d'un dia per l'altre una propietat "feudal" imperfecta per una propietat burgesa perfecta. Congost proposa just el contrari: més que un procés de perfeccionament tècnic de la propietat, el que es produeix és un procés de sacralització d'uns drets de propietat sovint dividits i "imperfectes", que passen a ser considerats inviolables i intocables en nom de l'ordre liberal. És

27 Algarra, D. (2019)

28 Al blog d'història Agrologia es documenta, per exemple, que a Gratallops (Priorat) el 1744, "la universitat disposa de molí fariner, ferreria i una carnisseria", o que a La Pobla de Montornès (Tarragonès) el 1776, la universitat també disposava d'una carnisseria (Agrologia, 2020). Aquests espais, com les carnisseries comunals, eren la llavor dels futurs escorxadors municipals. Aquesta realitat queda testimoniada en fonts jurídiques com la Carta de Població de Figueres de 1267, que estableix explícitament que "els molins comunals, els ponts, o el macel·lum [...] són del comú". La inclusió del macel·lum (terme llatí per a mercat de carn o escorxador) en aquest text legal no és anecdòtica: reflecteix la seva condició de patrimoni col·lectiu i la seva importància com a servei regulat per i per a la comunitat. Veure: https://agrologia.wordpress.com/2020/11/04/la-historia-social-rural-de-la-pagesia-comunal-a-lindividualisme-capitalista-a-catalunya/

29 Rosa Congost, historiadora catalana, catedràtica d'Història Econòmica de la Universitat de Girona, ha realitzat una recerca de gran prestigi sobre la propietat de la terra i les relacions socials agràries a Catalunya. Vegeu, per exemple: Colomer, R. C. (2000). Sagrada propiedad imperfecta: Otra visión de la revolución liberal española. Historia agraria: Revista de agricultura e historia rural, (20), 61-93.

una propietat imperfecta, però sagrada, que l'Estat es compromet a protegir jurídicament i policialment.

En aquest context, la Llei Agrària de 1794 i, sobretot, la Llei de Madoz de 1855 marquen un punt d'inflexió. Per primera vegada es declaren en venda "totes les propietats pertanyents als ajuntaments i dels propis i comuns dels pobles", incloent-hi explícitament "les carnisseries i els escorxadors". La desamortització no va ser un procés natural ni inevitable, sinó una operació política planificada per l'Estat per reconfigurar el poder al territori i sotmetre els béns comunals a la lògica del mercat, alhora que sacralitzava els nous drets dels compradors. Tal com ha mostrat Eva Serra[30], un dels mecanismes clau va ser l'ús de processos judicials contra comunitats endeutades, que permetien subhastar béns comunals en nom de l'eficiència fiscal; un moviment paral·lel, en molts aspectes, a les *Enclosure Acts* angleses.

L'anomenada desamortització no va ser, doncs, només una venda massiva de terres i equipaments, sinó la ruptura d'un règim institucional comunitari i la seva substitució per un ordenament liberal que definia la propietat privada —ara "perfecta" en el discurs, però en realitat altament desigual i sovint dividida— com a principi intocable. Com sintetitza David Algarra, "la desarticulació dels comunals a Catalunya fou una acció impulsada per l'Estat, que va transferir-ne la gestió a consorcis forçosos i va provocar la dependència del mercat i la fi dels sistemes mancomunats".

1.2.3. L'etapa municipal

La transició del segle XIX al XX, marcada per la consolidació de l'Estat liberal i per la planificació urbana moderna, representa una nova etapa en la història d'aquests equipaments: la seva institucionalització com a servei públic essencial i com a expressió de la racionalitat científica aplicada a la gestió urbana. Els escorxadors municipals del tombant del segle XIX simbolitzen la intersecció entre ciència, política i arquitectura en la construcció de la modernitat urbana.

Aquest procés s'inscriu en el context més ampli de les polítiques higienistes i urbanístiques europees que buscaven racionalitzar i industrialitzar els processos alimentaris. Els escorxadors deixen de ser simples espais artesanals de sacrifici per esdevenir "*instruments d'higiene pública*"[31]: infraestructures d'ordre, salubritat i vigilància, que vinculaven la gestió municipal a la moral del progrés i salut pública.

De ser tallers gremials integrats en el teixit urbà medieval, passaren a convertir-se en equipaments científicament planificats, situats estratègicament a la perifèria urbana. Malgrat el seu caràcter funcional, aquests edificis també es convertiren en símbols d'identitat urbana i de modernitat

30 Serra, E. (2018)

31 Com assenyalaven els veterinaris i ingenier agrònom Loverdo, Martel i Mallet a l'obra *Les abattoirs publics* publicada el 1906, "*Les abattoirs modernes ne sont plus des lieux d'abattage artisanal, mais des instruments d'hygiène publique, dont la disposition doit assurer la propreté, la ventilation et la salubrité des villes*". Traducció: "Els escorxadors moderns ja no són llocs de sacrifici artesanal, sinó instruments d'higiene pública, la disposició dels quals ha de garantir la neteja, la ventilació i la salubritat de les ciutats."

arquitectònica, dissenyats per arquitectes destacats i construïts segons els canons estilístics de l'època: del modernisme al noucentisme i, posteriorment, al racionalisme[32].

La Llei de Bases de Règim Local de 1945 en va consolidar definitivament el caràcter de servei públic, definint els escorxadors com una competència pròpia i obligatòria dels municipis de més de 5.000 habitants. Fins ben entrada la dècada de 1970, gairebé cada poble de Catalunya disposava del seu escorxador municipal, integrat dins d'una política de serveis essencials i d'una economia de proximitat.

1.2.4. L'onada de privatització i l'actual declivi

El mateix projecte que havia convertit els escorxadors en símbols de progrés i modernitat va acabar generant les condicions de la seva crisi estructural. Una despossessió infraestructural, comparable a la desamortització del segle XIX. Diversos factors ho expliquen.

A partir de la segona meitat del segle XX, la industrialització accelerada del sector carni, la concentració econòmica i la dependència creixent dels mercats globals van degradar el model de proximitat i servei local que havia caracteritzat els escorxadors municipals. **Durant els anys seixanta i setanta es va impulsar la construcció de macroescorxadors industrials** i la progressiva desaparició dels equipaments locals. La pressió urbanística derivada del creixement demogràfic i de l'expansió de les ciutats va accelerar aquesta transformació: molts edificis, concebuts com a perifèrics, van quedar absorbits pel teixit urbà o relegats a un ús residual[33].

Aquesta desaparició no és un procés evolutiu natural, sinó el resultat de decisions polítiques i econòmiques que van afavorir la liberalització i la privatització dels serveis públics locals. Dues reformes legislatives a les dècades de 1990 i 2000 van consolidar especialment aquest canvi de model. El Reial Decret-Llei 7/1996 sobre liberalització del sector públic va establir un nou marc per a la privatització de serveis municipals, inclosos els escorxadors. La coneguda com Llei Montoro va ser l'expressió més clara, eliminant l'obligatorietat municipal de mantenir escorxadors i condicionant qualsevol suport financer a criteris de sostenibilitat i competència pròpia[34]. Sense arri-

32 Com indica Isidre Roset i Juan a l'estudi *L'escorxador municipal de Vilanova i la Geltrú*, "La construcció d'escorxadors municipals a finals del segle XIX i sobretot durant les primeres dècades del XX donaren com a resultat la creació d'una nova tipologia d'edifici públic, destinat a serveis municipals, que estilísticament adopta les formes monumentalitzades de la moda en curs. En el període modernista i, més tard, en el noucentista, s'aixecaren a Catalunya nombrosos edificis d'aquest tipus que assoliren una dignitat paral·lela a la de l'arquitectura oficial".

33 Com descriu Isidre Roset Juan, "l'escorxador de Vilanova havia quedat obsolet a mitjans dels anys setanta, i l'evolució de les indústries càrnies cap a solucions centralitzades condemnà molts d'aquests equipaments a l'abandonament. Els escorxadors municipals passaren a ser magatzems o simples fantasmes d'un passat recent". Cita extreta d'un text d'Isidre Roset Juan sobre la història de l'escorxador de Vilanova i la Geltrú.

34 La Llei 27/2013 (LRSAL o "Llei Montoro") va redefinir les competències municipals, establint una llista tancada de serveis mínims obligatoris (art. 26 LBRL) on els escorxadors no hi figuren. Això consolida la seva condició de servei no obligatori, iniciada pel RDL 7/1996. La llei imposa una tutela financera estricta sobre les competències "impròpies": si un ajuntament vol mantenir un escorxador (que ja no és competència pròpia), ho ha de fer sense posar en risc la sostenibilitat financera, amb informes previs vinculants (art. 7.4 LBRL). A més, la LRSAL reformula l'article 86 LBRL, restringint dràsticament la iniciativa econòmica pública. Els municipis han d'acreditar la viabilitat econòmica de qualsevol activitat, impos-

bar a prohibir literalment les subvencions municipals, aquesta llei va restringir la possibilitat de cobrir dèficits estructurals, sotmetent tota despesa a informes previs i a l'estabilitat pressupostària.

A aquesta tendència s'hi va afegir una sobreregulació sanitària que, sota criteris homogenis, aplicava les mateixes exigències a un escorxador local de cinquanta caps setmanals que a una planta industrial de quinze mil. Aquesta desproporció va fer inviable la continuïtat dels Escorxadors de Baixa Capacitat (EBC)[35], ja ofegats per uns marges econòmics estrets i costos fixos elevats.

Aquesta rigidesa jurídica, financera i sanitària va deixar molts ajuntaments sense marge d'acció i va precipitar el **tancament de més de cent escorxadors municipals entre 1998 i 2022, mentre el 98 % dels sacrificis es concentraven en grans plantes industrials.** Així, el que havia estat una xarxa de serveis públics de proximitat es va convertir en un sistema altament centralitzat, governat per la lògica del benefici i la competitivitat.

En aquest informe parlem d'escorxadors locals, municipals o de proximitat per referir-nos a una mateixa realitat: equipaments petits, arrelats al territori i orientats a la ramaderia de CCCA. Des del punt de vista normatiu, però, la figura que recull aquesta realitat són els EBC.

Els EBC no són simples instal·lacions tècniques: són infraestructures estratègiques que actuen com a veritables colls d'ampolla del sistema alimentari. La seva presència —o absència— determina la viabilitat dels models basats en la proximitat, la qualitat i l'equitat. Sense aquests espais de connexió entre producció, transformació i consum, el cicle alimentari local es trunca, i el valor econòmic i ecològic fuig del territori. **No es pot parlar de carn de proximitat si el bestiar ha de recórrer centenars de quilòmetres per ser sacrificat.**

Des d'una perspectiva econòmica, tal com veurem en l'apartat 2 amb l'Escorxador de l'Armentera, **l'EBC permet als productors capturar una part major del valor afegit, gràcies a la capacitat de diversificar canals, incorporar processos de transformació i eliminar intermediaris.** El pagès deixa de ser un simple proveïdor de matèria primera per esdevenir elaborador i comercialitzador, recuperant el control del seu producte des de la granja fins a la taula.

sibilitant pràcticament la subvenció de serveis deficitaris com els escorxadors i posant fi als antics monopolis o reserves municipals.

35 A Catalunya, els escorxadors de baixa capacitat (EBC) es regulen mitjançant la Resolució ARP/1531/2019, de 28 de maig (DOGC núm. 7896, 31.05.2019), que els defineix com a escorxadors que no superen les 40 URM (Unitats Ramaderes Majors) per setmana ni les 2.000 URM anuals. Un xai o cabrit de menys de 15 kg equival a 0,05 URM (és a dir, 1 URM ≈ 20 xais o cabrits). La norma reconeix el paper estratègic dels EBC per a la ramaderia de proximitat i n'estableix requisits adaptats a la seva escala.

1.3. La pèrdua d'escorxadors locals i les seves implicacions territorials

Com s'ha mostrat, **la pèrdua progressiva d'escorxadors de petita escala a Catalunya no és un simple símptoma de modernització, sinó el resultat d'una despossessió infraestructural deliberada.** S'ha trencat la baula que permetia tancar, en el territori, el cicle producció-transformació-consum. L'avanç del model agroindustrial integrat ha expulsat del sistema les infraestructures petites i comunitàries. En el porcí integrat, el pagès esdevé un mer operari: alimenta i cuida el bestiar, però les decisions clau (des dels garrins i el pinso fins a l'escorxador i la comercialització) romanen en mans de les empreses integradores. Els beneficis s'externalitzen cap al cim de la cadena; els riscos —deute, sanitat, preus— es queden a la finca i al territori.

1.3.1. Un canvi polític i regulatori, no "natural"

Tal com hem explicat a l'apartat 1.2.4, aquesta transició **no és un procés natural ni inevitable**, sinó una deriva construïda a partir de decisions polítiques i reguladores concretes. En resum, tres vectors han confluït:

- **Un enfocament higienista i uniformitzador**, que ha aplicat criteris pensats per a macroplantes a escorxadors locals, equiparant "seguretat" amb "uniformitat" i "control centralitzat", i ignorant les condicions i coneixements locals. Això ha imposat uns costos fixos desproporcionats sobre instal·lacions petites ja afeblides per marges estrets.

- **La liberalització i mercantilització dels serveis locals**, que ha deslligat els escorxadors de l'obligació municipal i ha restringit la capacitat dels ajuntaments per sostenir econòmicament aquests equipaments, sometent qualsevol suport a criteris estrictes de competència i estabilitat pressupostària.

- **La concentració empresarial del sector carni,** que ha reforçat el paper de les grans plantes com a infraestructures hegemòniques i ha desplaçat les funcions de servei públic i proximitat que abans exercien els escorxadors municipals.

El resultat és una combinació de **concentració i infrafinançament**: els EBC tanquen i les macroplantes passen a cobrir la demanda amb economies d'escala. No es tracta només de la desaparició física de molts escorxadors, sinó d'una **reconfiguració del poder** dins la cadena alimentària: el sacrifici —baula clau per capturar valor afegit i condicionar els circuits comercials— queda en mans d'unes poques empreses, mentre els territoris perden eines per sostenir models ramaders arrelats, diversificats i de petita escala.

1.3.2. Declivi històric i situació actual

En l'últim mig segle hem passat d'una xarxa densa i estesa, pràcticament present a cada municipi, a un escenari actual amb poc més de quaranta escorxadors locals repartits de forma desigual pel territori i majoritàriament especialitzats en bestiar oví i caprí (**Figura 2**)[36]

Figura 1. Evolució dels EBC a Catalunya, 1974 - 2024

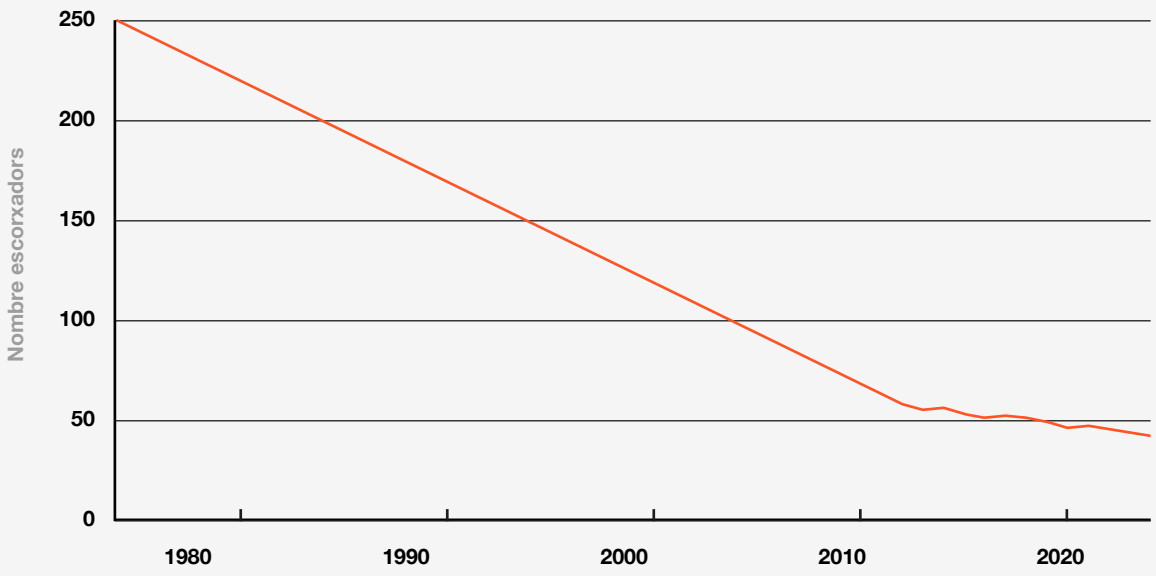

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació.

Quantitativament, la presència dels EBC en el conjunt del sistema alimentari és mínima: representen menys del 2% del total de sacrificis a Catalunya. Al mateix temps, el seu pes és desigual segons l'espècie. Mentre en el bestiar oví i caprí arriben a sacrificar 1 de cada 4 caps (25%), en altres espècies la seva participació és minoritària: 3,63% en equins, 1,2% en bovins i només un 0,21% en porcí. **Aquesta pluralitat reflecteix la funció essencial dels EBC en ramaderies de proximitat i especialitzades**, com les d'ovella i cabra, alhora que posa en relleu el seu paper marginal en produccions massives com la porcina, dominades per grans instal·lacions industrials. **La participació marginal del sector porcí en els EBC il·lustra molt bé l'enorme integració**

36 Tenint en compte que la llei exigia la implantació d'escorxadors municipals en localitats de més de 5.000 habitants, una norma que molts pobles més petits també van assumir per necessitat o tradició. D'aquí es pot deduir una xifra estimada d'uns 250 escorxadors municipals a Catalunya, dada que es veu recolzada per les estadístiques estatals. A nivell estatal, el 1974 hi havia registrats 2.165 escorxadors municipals, una xifra que encara es mantenia en 1.958 el 1983. Tot i això, el marc legal va canviar radicalment a partir del Reial Decret-Llei 7/1996 sobre liberalització del sector públic i, posteriorment, amb la Llei 27/2013. Aquests canvis normatius van provocar el tancament progressiu de més d'un centenar d'escorxadors de petita capacitat. Actualment, el seu nombre s'ha reduït dràsticament: a Catalunya hi ha uns 42 establiments de classificació de bestiar gros (EBC), als quals cal afegir una vintena més especialitzats en aviram.

d'aquest sector i assenyala les conseqüències territorials d'aquest model, que hem detallat a l'apartat 1.1.

Malgrat la seva situació precària, els **EBC demostren una vitalitat paradoxal. Donen servei a més de 1.300 empreses: 892 ramaders (el 10% del total a Catalunya) i 424 carnissers (el 21%)**[37]. Aquestes xifres confirmen el seu paper essencial en el teixit econòmic local i revelen un potencial latent, amb un ampli marge per incorporar nous usuaris i consolidar la xarxa.

El cas de l'Empordà és paradigmàtic. En un territori amb un cens porcí de 650.000 caps, només roman actiu l'escorxador municipal de l'Armentera. La resta del bestiar porcí es deriva a centenars de quilòmetres, amb un impacte econòmic en costos logístics, un cost ecològic per les emissions i els quilòmetres alimentaris afegits, i un greu impacte en el benestar animal a causa de l'estrès del transport.

Aquesta situació posa en perill la viabilitat dels CCCA, i fa pràcticament inviable que nous i noves pageses puguin plantejar-se una transició cap a models alternatius. **La pèrdua d'un escorxador local no només implica el tancament d'una infraestructura, sinó que desencadena un efecte dominó,** amb ramaders sense alternatives viables de comercialització, carnisseries artesanes sense accés a producte local, i un afebliment irreversible del teixit econòmic rural, lliurant el mercat als grans operadors.

En un territori amb un cens porcí de 650.000 caps, només roman actiu l'escorxador municipal de l'Armentera. La resta del bestiar porcí es deriva a centenars de quilòmetres.

37 Segarra, A. (2024)

1.4. Cap a un model públic-comunitari?

Després de dècades de declivi, hi ha indicis d'un canvi de cicle impulsat per la política pública i l'autoorganització ciutadana. L'alarma climàtica i directrius europees com l'Estratègia "De la Granja a la Taula" han posat la relocalització alimentària al centre de l'agenda. Marcs estratègics com el Green Deal, la Política Agrícola Comuna (PAC) o el Pla Estratègic de l'Alimentació de Catalunya (PEAC) 2021–26 comencen a valorar explícitament els CCCA i les infraestructures locals. Aquest canvi es concreta en línies d'ajut de la Generalitat dirigides específicament a la modernització d'EBC o en el suport a les iniciatives d'Obradors Compartits.

Paral·lelament, **ajuntaments i diputacions incorporen els EBC als plans de desenvolupament local,** mentre la pagesia es mobilitza: la recent Xarxa d'Escorxadors Petits (XEP) creada el 2024 amb el suport d'ARCA (Associació d'Iniciatives Rurals i Marítimes de Catalunya)[38], agrupa 28 EBC en 20 comarques i exemplifica aquesta voluntat de reforç mutu i incidència col·lectiva.[39] Aquestes dinàmiques converteixen els EBC de simples vestigis del passat en peces clau per a un sistema alimentari sostenible.

L'associacionisme i el cooperativisme agrari dels segles XIX i XX van crear noves institucions de resistència i de suport mutu: cooperatives de crèdit o caixes rurals, que oferien finançament assequible i alliberaven els pagesos de la usura; cooperatives de consum, per comprar col·lectivament productes de primera necessitat; i cooperatives de producció i venda, per comercialitzar conjuntament i defensar preus justos per a la pagesia.

Avui, aquest llegat reapareix en experiències com la de l'Escorxador de l'Armentera i moltes altres, on la cooperació entre administracions, ramaders i comunitat local dona lloc a una nova forma de concertació públic-cooperativa-Comunitària. El seu model sintetitza la memòria dels béns comunals amb les eines de l'economia social del segle XXI per tal d'intentar restituir la funció del comú dins d'un context de mercat.

Més que un retorn al passat, és una innovació institucional que recupera el caràcter col·lectiu de les infraestructures i retorna als municipis un paper actiu en la governança alimentària. Si la desamortització i la privatització van ser moments de despossessió i centralització estatal, el futur pot obrir una nova etapa de reconquesta institucional basada en la concertació públic-Comunitària.

---

38 ARCA (Associació d'Iniciatives Rurals i Marítimes de Catalunya) és una entitat que impulsa projectes de desenvolupament rural i agroecològic. Entre les seves iniciatives destaca l'Escorxador Mòbil, una resposta directa a la necessitat dels petits ramaders, especialment d'oví i cabrum, d'evitar desplaçaments llargs i facilitar la venda directa.

39 La XEP neix amb l'objectiu de garantir la seva viabilitat mitjançant la col·laboració, l'intercanvi de coneixements i la innovació en models de gestió (com els escorxadors mòbils). Tot i la flexibilització normativa del Reial decret 1086/2020, la XEP reclama més suport i flexibilitat per part de l'administració per afrontar reptes com la falta de relleu generacional i la complexitat de mantenir el servei, essent clau per a la ramaderia extensiva i la vida dels territoris rurals. Veure: https://www.desenvolupamentrural.cat/actualitat/noticies/els-escorxadors-petits-fan-xarxa-per-garantir-el-seu-futur

2. L'escorxador de l'Armentera: model per l'alimentació sostenible

Aquest apartat analitza, a partir de l'estudi de cas de l'**escorxador municipal de l'Armentera (avui gestionat com a cooperativa rural de serveis sense ànim de lucre)** el seu doble paper econòmic i institucional dins de les **CCCA**[40]. L'objectiu és comprendre com aquesta infraestructura aparentment modesta esdevé una peça clau per a la **relocalització del valor, la sostenibilitat ecològica i la sobirania alimentària** a l'Alt i Baix Empordà.

L'estudi demostra, amb dades i veus pròpies, que **un escorxador cooperatiu pot funcionar com a node econòmic i organitzatiu essencial:** fa possible nous models de negoci per a la petita pagesia (especialment la venda directa), incrementa la captura de valor (fins a un +46 % de marge brut), redueix emissions i transport, ancla els fluxos materials i socials al territori i genera ocupació arrelada. Sense els EBC els petits ramaders queden atrapats en la lògica dels macroescorxadors, perdent marge, autonomia i capacitat de decidir sobre el seu propi futur productiu.

2.1. Les infraestructures del mig: del coll d'ampolla a la plataforma de valor

Els EBC constitueixen una peça invisible, però essencial dins del sistema alimentari: són infraestructures que determinen si els CCCA poden existir o desapareixen en detriment de les cadenes globals. El cas de l'escorxador municipal de l'Armentera exemplifica com la recuperació d'aquesta baula pot revertir un llarg procés de despossessió infraestructural, que ha concentrat la transformació càrnia i ha trencat la relació directa entre producció, transformació i consum.

Aquest escorxador és avui l'únic actiu a l'Alt i Baix Empordà que dona servei regular a la ramaderia porcina. En un territori amb més de 650.000 caps de bestiar, la seva existència és crítica: sense ell, els ramaders haurien de transportar els animals fins a Ripoll, Olot o la Selva-Gironès (60–90 km), amb un cost econòmic, ambiental i en benestar animal elevadíssim. Com explica Pino Delàs, propietari de la finca agropecuària Llavora[41] i soci i proveïdor de l'escorxador, "sense l'escorxador, Llavora no existiria... portar els porcs a Ripoll faria inviable econòmicament i energèticament el projecte".

40 L'anàlisi combina tres fonts principals: 1) Treball de camp realitzat entre 2020 i 2023, amb entrevistes a ramaders, carnissers i agents públics. 2) Reconstrucció de cadenes de valor amb càlcul de marges, costos i retorn territorial. 3) Revisió de documentació econòmica, ambiental i jurídica.

41 Llavora és una finca productora de porc ecològic ubicada a Ventalló, a 5 km de l'Armentera.

Aquesta funció crítica és allò que Lori Stahlbrand conceptualitza com a "infraestructura del mig": la peça intermèdia que connecta petits i mitjans productors amb els mercats territorials, fent viable el que Fred Kirschenmann anomena "agricultura del mig". **Allà on existeixen les infraestructures del mig, les economies rurals operen entre els mercats globals i els circuits curts ultra-directes, sostenint escales humanes, relacions justes i traçabilitat completa.** La seva desaparició no és neutra: implica la pèrdua de capacitat estratègica territorial i l'erosió de la sostenibilitat econòmica i alimentària.

2.1.1. Reconfigurar la cadena de valor: internalitzar activitats i redistribuir el marge

El model clàssic de cadena de valor[42] estableix que el valor d'un producte es construeix mitjançant una seqüència d'activitats (des de la producció i transformació fins a la distribució i venda), amb el suport de processos auxiliars com la logística o la gestió. En el model agroindustrial, aquestes etapes solen estar externalitzades i controlades per grans operadors que concentren la major part del marge econòmic. L'Escorxador de l'Armentera trenca amb aquesta dinàmica en actuar com a infraestructura del mig: permet als productors internalitzar etapes clau (com la matança i l'especejament i en un futur, l'envasament i la comercialització) i recuperar així part del valor afegit que abans quedava en mans dels intermediaris industrials.

Aquest enfocament implica una redefinició del rol del ramader: ja no només es tracta de produir, sinó de gestionar tot un ecosistema de valor que comença amb l'origen dels insums (farratges, cereals, pinsos) i s'estén fins a la connexió amb el consumidor final, les seves demandes i els valors que atribueix al producte. La viabilitat de l'explotació depèn, cada cop més, d'aquesta visió integral que abasta tant el "com es produeix" com el "com s'articula la venda".

Quan els productors poden sacrificar i transformar localment el seu bestiar, deixen de ser simples proveïdors de matèria primera per esdevenir elaboradors i comercialitzadors amb capacitat de gestionar tot el procés productiu (des de la cria fins a la venda final) i d'adaptar-se a les demandes del mercat. **Els EBC i els obradors compartits són, per tant, habilitadors clau per a l'existència d'aquests petits productors,** que aconsegueixen valorar millor la seva producció en integrar-se en CCCA i respondre de manera més àgil als canvis en les preferències del consumidor[43]. Els avantatges d'aquests CCCA enfront de les cadenes globals han estat àmpliament analitzats en la literatura acadèmica i els resumim en la taula següent (**Figura 3**):

42 Porter, Michael E. (1985)

43 Segons un estudi del The Royal Countryside Fund (2022) fet a Gran Bretanya, una gran majoria de ramaders consideren els escorxadors petits "essencials o molt importants per a la viabilitat del seu negoci", assenyalant que la seva pèrdua imposaria "una pressió financera considerable" a les explotacions.

Figura 2. Comparativa entre els CCCA i les Cadenes Globals en el sector agroalimentari

Aspecte	CCCA	Cadenes Globals
Beneficis del productor	Beneficis més alts gràcies a menys intermediaris i major poder de negociació local.	Beneficis sovint més baixos per a petits productors, a causa de la presència d'intermediaris i models integrats complexos.
Vincle productor-consumidor	Comunicació directa, transparència i confiança.	Sovint indirecte, amb menys transparència en l'origen del producte.
Costos	Costos de transport i logística més baixos, més sostenible.	Més alts a causa del transport global, amb més complexitat.
Qualitat del producte	Més fresc, menys processat, control de qualitat localitzat.	Pot requerir conservants i estandardització per a l'exportació.
Impacte econòmic	Sosté economies locals i crea ocupació rural.	Impulsa les economies d'escala i la integració als mercats globals.
Risc	Menor risc de danys, contaminació i interrupcions en la cadena.	Major exposició a xocs globals i problemes geopolítics.
Escala i innovació	Explota economies d'abast i la diversitat de productes.	Centrada en l'especialització i innovació tecnològica orientada a obtenir economies d'escala.
Impacte ambiental	Menors emissions gràcies a distàncies de transport més curtes.	Majors emissions i ús de recursos a causa de la logística de llarga distància.
Resiliència i adaptabilitat	Més àgil gràcies a l'enfocament local i a la reducció d'intermediaris.	Vulnerable a les interrupcions internacionals, amb temps de lliurament més llargs.

Font: Elaboració pròpia a partir de: Stöllinger, R. (2019), Strength2Food (2021), OECD (2023) i Drejerska, N; Sobczak-Malitka, W. (2023)

Aquesta reapropiació del valor al territori dona lloc a models de negoci de tipus farm-to-fork (de la granja a la taula), en què el productor controla el producte des de l'origen fins al punt de venda i pot oferir-lo directament a carnisseries locals, restaurants, cooperatives de consum o plataformes digitals. Això implica una diversificació de canals que **redueix la dependència d'un únic comprador i consolida una xarxa comercial plural i arrelada al territori**. Finalment, aquesta estructura afavoreix **relacions transparents amb el consumidor**: la traçabilitat completa (de la granja al punt de venda) esdevé un avantatge competitiu fonamentat en la confiança, la proximitat i la qualitat. El pagès coneix el seu client, el consumidor coneix l'origen i el maneig del bestiar, i el valor econòmic, social i simbòlic del producte es manté dins del territori.

Tal com es mostra a continuació amb l'anàlisi de casos concrets, **aquest procés d'internalització i redistribució del valor es tradueix en majors ingressos per als productors, més autonomia i unes relacions comercials més justes i transparents amb els consumidors**.

Cadena de valor de l'Escorxador de l'Armentera SCCL

Figura 3. Cadena de valor de l'Escorxador de l'Armentera SCCL

Activitats de suport	• Disposa d'unes instal·lacions de petita escala per fer el sacrifici de bestiar bovi, ovi i porcí • L'Assemblea General governa l'escorxador procurant els RRHH necessàris. • Els socis ramaders i carnissers disposen de l'experiència per saber "com volen les seves canals". • En el nou model, la contractació dels matancers és el principal servei extern contractat
Activitats primàries	• Els propis socis / usuaris són responsables de portar el bestiar al escorxador. • Els matancers efectuen les principals operacions de producció. • Els mateixos socis i usuaris són responsables de recollir les canals. • L'escorxador es troba immers en un procés de captació de nous socis. • Serveis prestats
Marge de negoci	L'escorxador d'Armentera és una infraestructura comarcal clau que esdevé fonamental per poder articular la cadena de valor de petits ramaders que realitzen venda directa a client final - consumidor-. i.e. cooperatives de consum, supermercats cooperatius. Models de negoci "From Farm to Fork".

Font: Elaboració pròpia

Cadena de valor de Germans Coll.
Oví ecològic, venda directa

"L'escorxador és bàsic pel nostre projecte. Al ser un escorxador artesanal, permet que es valori més el nostre producte. El fet de ser cooperatiu genera sinergies entre productors i carnissers i dona un valor afegit al nostre producte." (Germans Coll).

La venda directa incrementa **+51% el preu per xai i +111% el marge** respecte a la venda de viu. Per cada xai venut al detall, **31 €** de valor afegit es generen a l'Armentera (matança + especejament), aproximadament **el 17%** del valor de la venda.

Figura 4. Cadena de valor de Germans Coll

Activitats de suport	• Disposen de camps on pastura el bestiar i on produir farratges. • 2 germans donant continuitat al negoci familiar • El maneig del bestiar es fa "com feien els pares"; en els mateixos estables i amb el mateix aliment fet a casa. • Els xais neixen a casa i no calen veterinaris per la seva criança, però, per a poder accedir a client final, calen proveïdors clau per la transformació del producte.
Activitats primàries	• Disposen d'una furgoneta pròpia per moure el bestiar i insums • No disposen de cap dels equipaments per transformar el producte • Disposen d'una furgoneta per entregar el producte transformat a client final. • El seu principal canal comercial es la venda directa boca-orella. • Serveixen a 3 carnisseries i 4 cooperatives de consum de forma recurrent.

Aprenentatges	**Claus avantatge competitiu**
a. La venda directa permet ingressar un 51% més per xai venut als germans Simó. (165 € - 116 € / 116 €). **b.** La venda directa permet capturar un 111% més de marge per xai produït. (176 € -11 € -20 € -15€) /116 €) **c.** Per cada xai que venen els Germans Simó a un client final, 31 € es capturen a l'Armentera en les activitats de transformació: matança (11 €) i especejament (20 €). Això suposa un 17% del valor afegit total de la venda del xai. **d.** Els Germans Simó capturen un 71% del valor afegit generat amb el model de venta directa, venen el xai viu.	L'escorxador i el carnisser de l'Armentera són els principals proveïdors externs que necessiten els germans Simó per poder desenvolupar models de negoci de comercialització de producte transformat i llest per a ser consumit. L'escorxador i el carnisser de l'Armentera aporten infraestructures i operacions claus de transformació del producte que els germans Simó seria molt complicat que poguessin internalitzar dins dels seus processos.

Font: Elaboració pròpia

Cadena de valor de Llavora

Porcí ecològic, integració amb molí i elaboració

"Si per consumir aliments ecològics han de venir de l'altra punta del món, no anem bé. En un gran escorxador industrial els petits volums d'un ramader o carnisser no tenen cabuda." (Pino Delàs, Llavora).

La venda directa suposa **+223% en preu i +250% en marge** per porc respecte a la venda de viu. En cada porc venut al detall, **182 €** del valor es generen a l'Armentera (serveis de matança i tall), i l'activitat es manté a 10 minuts de la granja, evitant desplaçaments de ~2 h a escorxadors llunyans, amb impactes econòmics i de benestar animal.

Figura 5. Cadena de valor de Llavora

Activitats de suport	• Disposen de camps on produir cereal i d'una granja que ha requerit noves inversions per modificar el model de negoci. • 1 granger donant continuïtat al negoci familiar. • La nova generació ha canviat el model; d'intensiva i integrada, a una de producció ecològica i de venda directa al consumidor final. • Calen proveïdors clau, com el molí per tenir pinso de proximitat, i l'escorxador i el carnisser per poder fer transformació de producte.
Activitats primàries	• Equipaments amb capacitat per cobrir tots els cicles: naixement i engreix. • No disposen de cap dels equipaments per transformar el producte • Socis de "La Diligència", cooperativa de transport agroecològic. • El seu principal canal comercial es la venda per web. • Serveixen a una base de 40 clients recurrents; clients individuals i cooperatives de consum.

Aprenentatges	**Claus avantatge competitiu**
a. La venda directa permet ingressar un 223% més per porc venut per Llavora. (960€ - 297€/ 297€) **b.** La venda directa permet capturar un 250% més del valor afegit a Llavora. (960€ - 42€ -150€ - 25€/ 297€) **c.** Per cada porc que ven Llavora a client final, 182 € es capturen a l'Armentera en les activitats de transformació; matança (42€) i especejament (150€). **d.** Les activitats de transformació del producte suposen un 20% del valor afegit a la cadena, un 2% a retribuir el transport, el restant 88% és valor generat i capturat dins de la cadena de Llavora.	L'escorxador i el carnisser de l'Armentera, conjuntament amb el molí i La Diligència són els principals proveïdors externs que necessita Llavora per poder desenvolupar models de negoci de comercialització de producte transformat i llest per a ser consumit. El molí, l'escorxador i el carnisser de l'Armentera aporten infraestructures i operacions claus de transformació del producte que Llavora seria impossible que poguessin internalitzar dins dels seus processos.

Font: Elaboració pròpia

Cadena de valor de Muda. Boví ecològic, venda en lots.

«L'escorxador ens permet reduir pràcticament a zero el temps d'espera dels nostres animals, i a més la carnisseria que elabora els nostres productes és a l'Armentera. Participem del teixit local reduint molt el temps d'anades i vingudes.» (Lluís de la Cámara, Muda).

La venda directa aporta **+152% en preu i +155% en marge** per vedell respecte a la venda a canal. Per cada vedell, **447 €** de valor es generen a l'Armentera (matança + especejament). El desplaçament curt (38 km) i la flexibilitat de calendari milloren marges i qualitat, evitant rutes llargues (p. ex. Girona, 70 km) i pèrdua de control sobre canals pròpies.

Figura 6. Cadena de valor de Llavora

Activitats de suport	• Disposen de camps on produir farratges i d'una granja que ha requerit noves inversions per modificar el model de negoci. • 1 granger que va adquirir el ramat fa 10 anys. • Va adquirir 52 mares i un model on es venien els vedells al deslletament. Actualment, té 32 mares i cria els vedells fins al moment de consum (<300 kg.) • Calen proveïdors clau, com ASPEGI, camps de pastura, i l'escorxador i el carnisser per poder fer transformació de producte.
Activitats primàries	• Equipaments amb capacitat per cobrir tots els cicles: naixement i engreix. • No disposen de cap dels equipaments per transformar el producte • Socis de "La Diligència", cooperativa de transport agroecològic. • El seu principal canal comercial es la venda per web • Serveixen a una base de 20 clients recurrents; cooperatives de consum i supermercats cooperatius.

Aprenentatges	**Claus avantatge competitiu**
e. La venda directa permet ingressar un 152% més per vedell venut per Muda. (2340 € - 927 €/ 927€) **f.** La venda directa permet capturar un 155% més del valor afegit per vedell venut a Muda. (2340€ -67€ -380€ - 450 € - 181 € / 927 €) **g.** Per cada vedell que ven Muda a client final, 447 € es capturen a l'Armentera en les activitats de transformació; matança (67 €) i especejament (380 €). **h.** Les activitats de transformació del producte suposen un 20% del valor afegit a la cadena, un 20% a retribuir el transport, el restant 60% és valor generat i capturat dins de la cadena de Llavora.	L'escorxador i el carnisser de l'Armentera, conjuntament amb La Diligència i ASPEGI (proveïdor de cereal i farratge) són els principals proveïdors externs que necessita Muda per poder desenvolupar models de negoci de comercialització de producte transformat i llest per a ser consumit. El molí, l'escorxador i el carnisser de l'Armentera aporten infraestructures i operacions claus de transformació del producte que Muda seria impossible que pugui internalitzar dins dels seus processos.

Font: Elaboració pròpia

Cadena de valor de Carnisseria Roca:
Miquel Roca i Albert Sart

"Som la setena generació. Gràcies a l'escorxador podem garantir la procedència dels animals, què mengen i com són criats. És un element diferencial clau." (Miquel Roca).

Els carnissers que crien el seu bestiar o s'aprovisionen localment retenen el 100% del valor afegit dins d'un radi ≤20 km, fonamentant la diferenciació en **artesania i traçabilitat completa**. L'Escorxador d'Armentera es revela imprescindible en aquest ecosistema, essent l'eina que possibilita als carnissers artesans mantenir aquest nivell de qualitat, proximitat i diferenciació competitiva.

Figura 7. Cadena de valor de Carnisseria Roca

Activitats de suport	• Disposen de camps on estabular i engreixar el bestiar. Disposen d'un obrador per transformar el producte propi. Disposen de dues carnisseries com a punta final de venda a Ventallo i l'Escala. • Setena generació de carnissers, a l'empresa i treballen 9 persones familiars i empleats. • La transformació del producte i la preparació d'embotits, canelons i caldos es fa "com s'ha fet sempre". • La major part de la carn venuda prové del mateix bestiar de la família o de proveïdors de proximitat.
Activitats primàries	• Disposen de tots els equipaments necessaris per fer producte artesà a casa. • Disposen del coneixement i recursos per a transformar el producte. • Disposen d'una furgoneta per entregar el producte transformat a client final. • El seu principal canal comercial són els punts de venda a Ventalló i l'Escala. • Serveixen a clients fidelitzats en els dos punts de venda.

Aprenentatges	**Claus avantatge competitiu**
a. El 100% del valor afegit des de l'engreix fins al consum final es produeix a 20 km de l'Armentera. **b.** Els carnissers es diferencien mitjançant un producte propi artesà que els consumidors reconeixen com d'alta qualitat. **c.** Els carnissers no només tenen un producte més bo, sino que poden ésser capaços de treure mes marge que si copren el producte acabat a un distribuïdor càrnic.	Disposar del coneixement necessari per transformar el producte i l'equip compte amb personal capacitat per a fer-ho possible.

Font: Elaboració pròpia

L'anàlisi confirma que l'escorxador cooperatiu de l'Armentera és una **infraestructura estratègica** capaç de **relocalitzar valor** i de **reconfigurar** la posició dels petits productors dins la cadena agroalimentària. Entre **un 17% i un 20%** del valor total de cada producte roman al territori a través de les activitats de transformació i elaboració, mentre que, quan els productors poden **sacrificar, transformar i vendre directament** en CCCA, arriben a **capturar fins a un 46% més de marge brut per unitat**.

Els quatre casos analitzats mostren **increments substancials de preu i marge quan el productor utilitza l'EBC per tancar el cicle productiu i vendre en CCCA**. A continuació podem veure un quadre resum (**Figura 9)**:

Figura 8. Taula comparativa (impacte sobre preu, marge i retorn territorial) dels socis cooperatius de l'Escorxador de l'Armentera.

Socis cooperatius	Preu (% respecte al majorista)	Marge capturat (% respecte al majorista)	Valor generat a l'Armentera (€ / unitat)
Llavora (porcí ecològic)	+223%	+250%	182 €
Germans Coll (oví)	+51%	+111%	31 €
Muda d'Agullana (boví)	+152%	+155%	447 €
Roca/Planas (carnissers propis)	—	—	100% del valor afegit ≤ 20 km

Font: Elaboració pròpia

Aquestes dades mostren que, en oví (Germans Coll), la venda directa incrementa el preu en +51% i duplica el marge (+111%) per xai; en porcí ecològic (Llavora), el canvi de "vendre viu" a "venda directa" eleva el preu en +223% i el marge en +250%, amb 182 € per porc que es queden a l'Armentera (matança + tall). En boví (Muda d'Agullana), els ingressos per vedell pugen un +152% i el marge un +155%, i 447 € per unitat es canalitzen via Armentera en serveis de transformació. En paral·lel, els carnissers amb bestiar propi (Roca/Sart) retenen el 100% del valor afegit dins d'un radi local, reforçant la diferenciació artesana i la traçabilitat.

Inclusió i qualitat: la traçabilitat com a avantatge competitiu clau

Els EBC com el de l'Armentera exerceixen una funció d'inclusió productiva dins del sistema agroalimentari. Són l'única infraestructura viable per a ramaders i carnissers de petit o mitjà volum, que no poden operar en escorxadors industrials per motius de costos, calendaris o rigidesa operativa. Com diu Pino Delàs "En un gran escorxador industrial els petits volums no tenen cabuda ni es poden controlar amb garanties".

La dimensió qualitativa és igualment determinant. La proximitat dels EBC permet realitzar el transport amb vehicles de l'explotació, evita barreges de bestiar i facilita que els ramaders supervisin directament els procediments. Aquest control garanteix un alt nivell de benestar animal i una traçabilitat rigorosa. Aquests escorxadors s'adapten a la diversitat de races i als cicles propis de la producció agroecològica, i asseguren el control total sobre el sacrifici i el tall. Aquests factors (traçabilitat completa, qualitat superior i benestar animal) es converteixen així en avantatges competitius decisius davant del model industrial estandarditzat.

La certificació ecològica de l'equipament és el pas final que dona validesa i confiança a tota la cadena, especialment als canals curts —botigues, restauració, cooperatives—, i consolida una marca territorial sòlida, basada en la integritat i la qualitat demostrable. Aquesta traçabilitat completa no només enforteix la confiança del consumidor, sinó que es converteix en la pedra angular d'un model alimentari sostenible i profundament arrelat al territori. A més, suposa un element clar de diferenciació per a les carnisseries respecte de la creixent competència de les grans superfícies. Com explica Albert Sart, de Carnisseria Sart: "Tenim la sort de tenir un escorxador de proximitat... Sabem com es cria, com es transporta i com se sacrifica el bestiar... això ens dona una diferenciació fonamental." Aquesta garantia de proximitat i coneixement és clau. En la mateixa línia, Miquel Roca, de Carnisseria Roca, assenyala: "Gràcies a l'escorxador podem garantir la procedència dels animals, què mengen i com són criats. És un element diferencial clau."

L'efecte multiplicador: mancomunar serveis i generar ocupació local

La cooperativa que gestiona l'escorxador de l'Armentera mancomuna serveis essencials —matança, especejament, neteja, veterinària, energia i gestió documental (i, a mitjà termini, comunicació i comercialització)—. Aquesta organització r**edueix costos fixos, activa economies d'escala i millora la viabilitat de cada soci, alhora que crea sinergies entre ramaders i carnissers** que comparteixen canals de compra, elaboració i distribució. Més enllà de l'eficiència, **el model reactiva equipaments municipals infrautilitzats i revitalitza el teixit productiu local**.

L'escorxador és motor d'ocupació: avui hi ha més de 68 llocs directes (ramaders, carnisseres, matancers, tècnics i veterinaris) i genera un efecte multiplicador propi dels equipaments de transformació de proximitat

(amb impactes indirectes i induïts) que situa l'ocupació total en una forquilla de **109–136 llocs vinculats**[44].

Aquestes xarxes d'escala local i fort arrelament territorial, en internalitzar baules de la cadena de valor i retenir valor afegit al territori, activen cadenes auxiliars com la logística, el comerç de proximitat, la restauració i els serveis tècnics. Per exemple, per cada matancer cal un carnisser que transformi la peça i un transportista que la distribueixi (impactes indirectes), als quals s'hi afegeixen els induïts pel consum de les llars i els proveïdors locals.

Pel que fa a la inversió pública, **la relació recursos invertits/activitat generada és molt favorable: una inversió acumulada d'uns 300.000 – 400.000 € (2020–2023) ha permès assolir una activitat econòmica anual agregada dels socis superior als 2,5 milions d'euros**[45]. Això implica una ràtio de palanquejament de fins a 8:1 (cada euro públic mobilitza vuit euros d'activitat econòmica local), gràcies a la capacitat d'activar CCCA que retenen més valor al territori i amplifiquen l'impacte de cada euro invertit.

Aquests efectes multiplicadors també fonamenten una política de compra pública responsable: als plecs de compra alimentària (carn per a escoles, hospitals, presons, etc.) caldria valorar el retorn local i la recirculació de la despesa. D'aquesta manera, encara que el preu brut d'un producte local sigui lleugerament més alt, el cost net per a l'administració pot ser inferior en descomptar els ingressos fiscals i l'activitat induïda que genera la despesa que es queda al territori (més IVA/IRPF/IS locals, etc.)[46].

En conjunt, **l'Escorxador de l'Armentera no és només un servei tècnic; és una veritable política de desenvolupament local**. Cada euro invertit en el seu funcionament es tradueix en un retorn multiplicat en ocupació, fixació de població rural, activitat econòmica dispersa i reforçament de la marca territorial. Tot i els avenços, el suport públic als escorxadors de proximitat continua insuficient. Persistixen rigideses sanitàries pensades des d'una òptica industrial que no s'ajusta a la realitat dels petits productors. Aquests projectes resisteixen en un entorn advers i sovint precari; amb un marc normatiu adient i suport real —cessió d'espais, ajudes públiques (subvencions) i aplicació de compra pública responsable— poden esdevenir autèntics motors de transformació territorial.

44 Aquesta estimació es basa en l'aplicació de la metodologia desenvolupada per Schmit (2025) per incorporar els efectes multiplicadors en la presa de decisions de compra pública. Adaptant els multiplicadors d'output i la recirculació fiscal a un equip de transformació de proximitat fortament arrelat al territori, s'obté un multiplicador d'ocupació (M) en la forquilla de 1,6–2. Això significa que per cada lloc de treball directe en l'escorxador, es generen entre 0,6 i 1 lloc addicional en l'economia local a través d'efectes indirectes (proveïdors locals) i induïts (despesa dels ingressos dels treballadors). Font: Schmit, T.M. (2025). Incorporating Economic Multiplier Effects in Public Food Procurement Decision Making. Cornell University.

45 Aquesta relació s'ha calculat comparant la inversió pública amb l'activitat econòmica total que genera l'ecosistema de l'Armentera. Dades utilitzades: Activitat Econòmica Generada pels Socis: >2,5M € (estimació conservadora basada en les cadenes de valor dels socis). Inversió Pública (Subvencions): Segons la memòria, les subvencions van ser fonamentals. Si considerem les subvencions dels darrers 4 anys (2020-2023) i les aportacions de capital dels socis (33.200 €), podem estimar una inversió pública total en el model de l'ordre de 300.000 - 400.000 € en el període de transformació (2020-2023). Això representa una mitjana anual d'uns ~100.000 € d'inversió pública.

46 Krasnoff S.M., et al. (2003) proposen una clàusula de "cost net" als plecs que compara ofertes descomptant els ingressos fiscals generats per l'activitat local (estimats amb models input–output/IMPLAN i coeficients de compra local), de manera que un preu brut lleugerament superior pot esdevenir un cost net inferior quan la despesa es recircula al territori.

2.1.2. Sostenibilitat en acció: relocalitzar el metabolisme alimentari

De l'externalització metabòlica a la relocalització ecològica

Des d'una perspectiva d'economia ecològica, **els EBC són infraestructures metabòliques que permeten reconnectar els fluxos materials, energètics i socials del sistema alimentari.** Són els punts on el cicle productiu —producció, transformació, consum i retorn al sòl— pot tancar-se dins del territori. Quan aquestes infraestructures desapareixen, el metabolisme alimentari[47] es desarticula: els animals recorren centenars de quilòmetres abans de ser sacrificats, els residus orgànics es deslocalitzen i el valor afegit s'escapa del territori. El resultat és un sistema obert i dependent de combustibles fòssils, inputs externs i cadenes globals, amb majors emissions, costos i vulnerabilitat.

Reaproximar fluxos materials i tancar cicles

L'escorxador opera com una baula metabòlica entre la ramaderia, la transformació i l'agricultura, permetent el retorn de matèria orgànica al sòl i reduint la petjada de transport.

Els residus de sacrifici i la fracció orgànica del procés es reintrodueixen en el sistema agrari com a compost o fertilitzant, completant un cicle agroecològic local.

Els animals provenen de finques petites, sovint ecològiques o extensives, alimentades amb cultius locals i gestionades amb criteris de benestar animal. La distància mitjana de transport és inferior a 10 km i els residus de sacrifici i la fracció orgànica del procés es reintrodueixen al sistema agrari com a compost o fertilitzant, completant així un cicle agroecològic local.

El cas de Llavora, una explotació de porcí ecològic, és paradigmàtic. A diferència de les macrogranges —on els porcs són criats sobre terres enreixades i els purins líquids s'acumulen com a residu contaminant als aqüífers—, el seu model d'engreix utilitza un jaç de palla absorbent que fixa els nitrats al sòl i transforma els purins en fems compostables. D'aquesta manera, allò que en el sistema industrial és un passiu ambiental esdevé en el model agroecològic un recurs productiu. Cada any, al voltant de 480 tones de fems es converteixen en compost, tancant el cicle de nutrients, retornant matèria orgànica al sòl, reproduint la fertilitat natural i reduint emissions d'amoníac.

47 Quan parlem d'una lectura metabòlica del sistema alimentari ens referim al marc del metabolisme social, que analitza els fluxos de matèria i energia entre societat i natura institucionalitzats en règims agroalimentaris concrets. Aplicat al porcí, aquest enfocament permet veure la disputa entre dues racionalitats: d'una banda, un metabolisme lineal–extractiu del capital, basat en quatre operacions recurrents —importar nutrients i energia (soja, cereals), concentrar la producció i el valor en poques mans, exportar el producte acabat i externalitzar residus i impactes al territori—; de l'altra, una racionalitat reproductiva i relocalitzadora que busca tancar els cicles de nutrients, energia i valor en el territori mitjançant infraestructures de proximitat com els EBC.

El contrast és notable si tenim en compte que el model porcí industrial és responsable d'aproximadament el 40% de la contaminació per nitrats a Catalunya, segons dades recents de l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA).[48] Experiències com Llavora exemplifiquen la capacitat d'un territori per gestionar internament els seus fluxos materials i energètics sense dependre de inputs externs ni generar passius ecològics.

Reduir transport, emissions i estrès animal

La distància entre la granja i l'escorxador és un criteri determinant, ja que influeix directament en els costos, el temps de viatge i el benestar animal. Estudis com l'anàlisi econòmica britànica sobre escorxadors petits[49] —que assenyala una distància mitjana de 20 km, molt inferior als 64 km dels grans escorxadors comercials— subratllen aquesta relació (Fearne et al., 2022). En el cas de l'Armentera, el radi es redueix a ≤10 km, una xifra que contrasta amb els ~45 km de mitjana recorreguts en el model industrial català.

Aquesta proximitat no només permet als ramaders utilitzar vehicles propis i supervisar personalment el procés, sinó que redueix dràsticament l'estrès animal, amb un impacte positiu directe en la qualitat de la carn. Alhora, menys quilòmetres recorreguts es tradueixen en menys emissions de CO_2, un menor consum d'energia fòssil i una logística més eficient i humana. En definitiva, el sistema s'ajusta a una escala local, reduint la petjada ecològica i maximitzant el retorn per al territori.

Aquest principi de proximitat és fonamental en el model agroecològic, que busca restaurar el vincle entre producció, transformació i consum mitjançant CCCA. A l'Armentera, els animals procedeixen d'explotacions petites i extensives, alimentades amb cultius locals i situades en un radi molt proper. La distribució posterior es circumscriu a un màxim de 150 km, minimitzant així les emissions, els costos logístics i la dependència exterior.

El contrast amb el model industrial és profund. Mentre aquest últim depèn de la importació de grans com la soja transgènica i implica transports llargs per a una producció concentrada i intensiva, el model agroecològic s'articula al voltant de cultius locals, espais amplis, llum natural i benestar animal. Aquestes diferències no només són ètiques i mediambientals, sinó que tenen una relació directa amb la qualitat del producte final i la seguretat alimentària[50].

48 *Segons la valoració del tercer cicle de planificació (2022-2027) de l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA) i la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre (CHE), el 51% de les masses d'aigua subterrànies a Catalunya (34 masses) es trobaven en mal estat químic. D'aquestes, el 76% (26 masses) van ser diagnosticades amb excés de nitrats (concentracions superiors a 50 mg/L). En conseqüència, l'excés de nitrats provoca el mal estat químic en un 40% de les masses d'aigua subterrànies catalanes. Font: Agència Catalana de l'Aigua (ACA). (2022). Anexo de la Resolució de la Direcció de l'Agència Catalana de l'Aigua. Generalitat de Catalunya.*

49 *Fearne, A. et al. (2022). An Economic Analysis of the Role and Viability of Small Abattoirs in the Red Meat Supply Chain. The Royal Countryside Fund.*

50 Estudis recents demostren que el sacrifici d'animals en escorxadors petits, situats prop de les granges, redueix de manera significativa l'estrès i millora la qualitat de la carn en comparació amb les plantes industrials de gran escala. Veure Guarnido-López, P., et al. (2022) o (Justícia Alimentària, 2022).

Béns públics ambientals i biodiversitat

El model de l'Armentera no només produeix carn, sinó també bens públics ambientals essencials. Els seus ramaders (molts integrants de xarxes com Ramats de Foc[51]) gestionen ramats lliures que milloren els sòls, redueixen el risc d'incendis i conserven races autòctones i espècies minoritàries, generalment excloses de les cadenes industrials.

Aquest model de producció preserva un patrimoni genètic i cultural únic, alhora que manté un metabolisme rural que integra producció, ecologia i cultura en un sol sistema. La rellevància d'aquest model es veu reforçada per l'evidència internacional: el 76% dels ramaders britànics que utilitzen escorxadors locals treballen amb races rares o patrimonials, i la seva pèrdua posaria en perill aquest patrimoni genètic[52].

Per tant, escorxadors com l'Armentera es confirmen com a peces clau per a la conservació i la multifuncionalitat agrària, essent vitals per a ecosistemes que generen béns com la fertilitat del sòl, el segrest de carboni o la prevenció d'incendis.

Resiliència sistèmica i sobirania territorial

La pandèmia de la COVID-19, les guerres comercials o el cost de l'energia evidencien la fragilitat de les cadenes globals i la solidesa dels CCCA. **Els EBC actuen com a amortidors davant crisis,** garantint el subministrament local quan les cadenes globals fallen. **L'exemple de l'escorxador de l'Armentera durant els confinaments ho demostra: va assegurar el subministrament de carn local, essent una infraestructura vital per a la comarca.**

Aquest cas mostra que els **EBC són més que una eina per a la sobirania alimentària; són un instrument de seguretat col·lectiva**. En una situació de crisi (sanitàries, climàtiques o logístiques), les xarxes curtes asseguren el subministrament, mantenen l'ocupació i garanteixen l'accés a aliments de qualitat. La dependència de cadenes globals, en canvi, exposa les comunitats rurals a riscos sistèmics i a pèrdua de control econòmic. Els EBC redistribueixen la producció i el control alimentari a escala humana, reforçant la sobirania integral dels territoris.

51 Ramats de Foc és una xarxa de ramaderia extensiva que gestiona pastures per reduir combustible forestal i prevenir incendis, generant bens públics ambientals essencials per al territori. Veure www.ramatsdefoc.org

52 The Royal Countryside Fund. (2022)

2.2. De societat limitada a cooperativa rural: la transició institucional

L'Escorxador de l'Armentera és una infraestructura que, des de fa més de cinquanta anys, vertebra la cadena de valor càrnia local a l'Alt i Baix Empordà. La seva trajectòria reflecteix no només la persistència d'un equipament clau, sinó també la capacitat de la comunitat per adaptar-se i reinventar el seu model de governança per garantir-ne la continuïtat i finalitat pública. El pas a un model cooperatiu no només ha consolidat aquest llegat, sinó que ha fet possible l'arribada d'una nova generació de pagesos i pageses. Tal com hem vist en apartats anteriors, projectes agroecològics com Llavora, Germans Coll o Muda Vedella d'Agullana no serien viables sense l'accés a aquesta infraestructura compartida, que els permet transformar i comercialitzar directament els seus productes.

Inicialment constituït com a S.L. orientada a la viabilitat econòmica, l'any 2020 (amb l'acompanyament de l'Ateneu Cooperatiu de les Terres Gironines) el projecte es va transformar en una cooperativa rural mixta, agrària i de serveis, sense ànim de lucre, figura recollida a la Llei de Cooperatives. És rural (i no "integral") perquè és de primer grau i orientada a promoure i millorar el medi rural i la producció agrària; és mixta perquè integra activitats de més d'una classe (agràries i de serveis: producció i comercialització de bestiar; transformació, sacrifici, logística i comercialització col·lectiva); i és sense ànim de lucre perquè els excedents, un cop coberts sous i despeses, es reinverteixen en l'equipament, els serveis i el territori.

La seva evolució (de societat limitada a cooperativa rural mixta, agrària i de serveis, sense ànim de lucre) no és només un canvi jurídic, sinó un desplaçament institucional que redefineix la propietat, la governança i la finalitat del bé. Aquest canvi s'ha codificat mitjançant estatuts, reglaments i criteris d'entrada i sortida, i ha obert el projecte a sòcies col·laboradores i nous actors locals (com entitats educatives, col·lectius ecologistes o, en el futur, entitats de finançament ètic) sense perdre el focus en els usos productius de proximitat. La forma jurídica resultant assegura la sostenibilitat econòmica i social i restableix el model públic-comunitari de la infraestructura: en comptes d'orientar-se al benefici privat, la cooperativa fixa la seva missió en garantir la sobirania alimentària local, la traçabilitat i la proximitat, tot oferint serveis adaptats a petits productors i carnisseries del territori[53].

53 Si mirem el règim intern veiem com la cooperativa rural fixa tres compromisos: (i) sostenibilitat econòmica (viabilitat a partir d'eficiències operatives i d'una escala adequada a la demanda real del territori), (ii) sostenibilitat social (accés no discriminatori, preus i condicions orientats a petits ramaders i carnisseries locals, participació dels usuaris en governança) i (iii) sostenibilitat ecològica (reducció de quilòmetres, benestar animal, traçabilitat i polivalència d'espècies que afavoreix la biodiversitat ramadera)

Un model de governança: la Col·laboració Públic-Cooperativa-Comunitària

El model de l'Armentera s'inscriu en el model de CPCC, un marc que articula administració pública, organització cooperativa i comunitat local. La governança combina propietat pública, gestió cooperativa i orientació Comunitària del valor, amb una doble base social (sòcies agràries —pagesia i ramaderia— i sòcies de serveis —carnisseries i operadors locals—) i una "segona corona" de sòcies col·laboradores que eixampla la base social, reforça legitimitat i resiliència davant eventualitats sanitàries o polítiques i promou relacions col·laborador > client pròpies de l'ESS.

La governança es basa en tres pilars (**Figura 10**):

- **Ajuntament:** Garant de l'actiu i del servei d'interès general (propietat i clàusules de salvaguarda).
- **Cooperativa rural mixta, agrària i de serveis, sense ànim de lucre:** Operador col·lectiu encarregat de la gestió diària i la innovació.
- **Comunitat local:** Sòcies col·laboradores (entitats, grups de consum, experts) que defensen el caràcter comú del projecte i aporten assessorament, suport tècnic i, si escau, finançament.

Per evitar captures i assegurar l'equilibri entre producció, transformació i consum, qualsevol decisió estratègica requereix com a mínim el 25% de suport dels socis agraris i el 25% dels socis de serveis; en cas d'empat, el vot de les sòcies col·laboradores el desfà. Els assumptes reservats (canvi d'ús, tarifes bàsiques, endeutament rellevant, alienació d'actius) demanen doble majoria i informe municipal.

La figura del soci col·laborador és clau: permet incorporar entitats, grups de consum o experts que, sense realitzar activitats productives, contribueixen amb assessorament, suport tècnic o finançament. Aquesta "segona corona" amplia la base del comú i actua com a xarxa de defensa davant amenaces externes.

A la pràctica, **la CPCC ha generat sinergies industrials i espais de democràcia econòmica:** carnissers i ramaders comparteixen espais, processos i coneixement, enfortint el projecte col·lectiu. Com assenyala Miquel Roca, de Carnisseria Roca: "El dia que la gran cárnica falla, sempre tenim un ramader a prop."

Tal com mostra el diagrama de fluxos financer i governança (**Figura 10**), la CPCC articula els fluxos entre Ajuntament (propietat i garanties d'interès general), Cooperativa (operació i reinversió d'excedents) i Comunitat (orientació i control social), incorporant finançament híbrid (subvencions, crèdit ètic, quotes/tarifes i inversió Comunitària) i coneixement obert (protocols, formació i indicadors d'impacte).

Figura 9. Fluxos financers i governança de l'Escorxador de l'Armentera SCCL

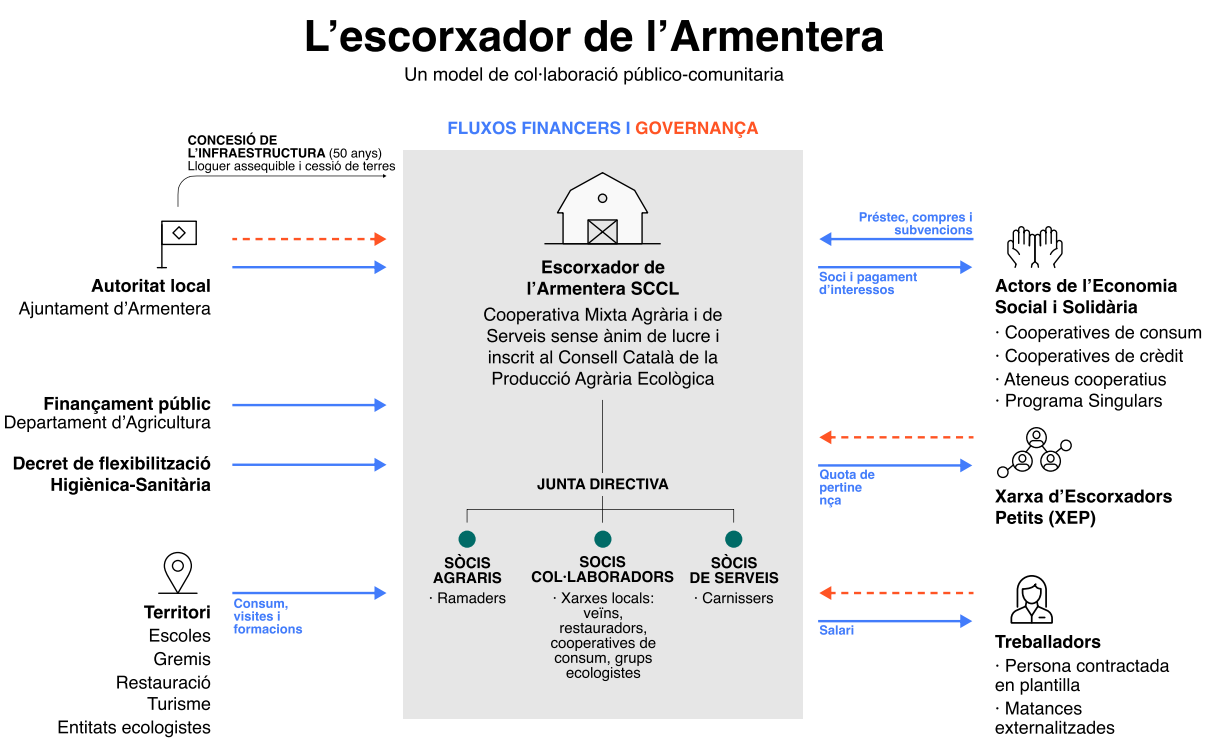

Font: Elaboració pròpia a partir de l'adaptació del diagrama de public common partnership (PCP) desenvolupat per Abundance (Heron, K. et al., 2021).

El disseny aporta avantatges funcionals i culturals: democràcia econòmica ("una persona, un vot"); mancomunar serveis i reduir costos fixos aprofitant equipaments municipals infrautilitzats; sinergies carnisser–ramader i "escoles de democràcia" que impulsen innovació i resiliència ("el dia que falla la gran càrnia, sempre hi ha un ramader a prop"); i la condició de societat oberta i capital variable, que facilita altes i baixes àgils i la incorporació de nous socis i sòcies sense reformes notarials. Tot plegat es veu reforçat per un entorn de suport i finançament específic (Ateneus Cooperatius, programes Singulars i finançament ètic/cooperatiu), que permet apalancar inversions i consolidar el projecte. En conjunt, aquest disseny blinda l'interès general, desbloqueja el coll d'ampolla dels CCCA i estableix un circuit autoexpansiu en què els excedents alimenten noves capacitats productives locals.

Les CPCC com a motor de transició ecosocial

Partint de la hipòtesi que **una transició ecològica justa requereix un major control comunitari sobre els actius productius**[54], les Col·laboracions Públic–Cooperatives–Comunitàries (CPCC) esdevenen organitzacions de transició. Estructures híbrides que amplien la democràcia econòmica, fomenten la corresponsabilitat i actuen com a motors més amplis de transformació.

L'Armentera demostra que democratitzar la propietat de les infraestructures del mig (com els escorxadors) és una condició material per a democratitzar els sistemes alimentaris i fer-los més sostenibles. Els impactes positius d'aquest model son múltiples (**Figura 11**). Els impactes econòmics ja documentats (com l'increment dels marges fins a un 46% en alguns casos) són resultat directe d'un model institucional que desbloqueja els colls d'ampolla dels CCCA i retorna poder als petits productors.

Aquest esquema és reproduïble. **On hi hagi un actiu públic infrautilitzat i teixit productiu amb demanda latent, es pot reconstruir la cadena "granja–escorxador–botiga" mitjançant una cooperativització de l'ús i la gestió.** L'Armentera no és una excepció, sinó un proto-model per a una xarxa d'infraestructures alimentàries públic–comunitàries, capaç de relocalitzar valor, reforçar la sobirania i fer viable la vida al món rural.

L'Armentera demostra que democratitzar la propietat de les infraestructures del mig (com els escorxadors) és una condició material per a democratitzar els sistemes alimentaris i fer-los més sostenibles.

54 IDRA, 2024

Figura 10. Impacte multidimensional de l'Escorxador de l'Armentera

Concepte	Evidència a l'Armentera	Impacte i dades clau
Viabilitat agrària	"Sense l'escorxador, Llavora no existiria... portar els porcs a Ripoll faria inviable econòmicament i energèticament el projecte" (Pino Delàs, Llavora)	Increment de marges fins al +46% en venda directa. Captura de valor addicional: 17-20% del valor del producte resta al territori
Benestar animal	"L'escorxador ens permet reduir pràcticament a zero el temps d'espera dels nostres animals" (Lluís de la Cámara, Muda d'Agullana).	Distància mitjana ≤10 km (vs. 60-90 km a escorxadors industrials). Transport en vehicles propis i control directe del procés.
Biodiversitat	Connexió amb xarxa Ramats de Foc i conservació de races locals.	Gestió de ramats lliures que milloren sòls i redueixen risc d'incendis. Preservació de patrimoni genètic i espècies minoritàries.
Resiliència	"Durant la COVID-19 va garantir el subministrament carni local" (Lluís de la Cámara, Muda d'Agullana)	Xarxes curtes com a amortidors davant crisi. Autonomia territorial en situacions d'emergència
Impacte paisatgístic	"Participem del teixit local reduint molt el temps d'anades i vingudes" (Lluís de la Cámara)	Cicle agroecològic local tancat. Reactiva equipaments municipals i revitalitza teixit productiu
Ocupació local	Motor d'ocupació: més de 68 llocs directes.	Efecte multiplicador: 109-136 llocs totals. Ràtio palanquejament 8:1 (cada euro públic mobilitza 8€ d'activitat local)
Innovació institucional	Model de CPCC.	Governança triple: Ajuntament (propietat) + Cooperativa (gestió) + Comunitat (control). Democràcia econòmica amb doble majoria
Sostenibilitat ambiental	"Si per consumir aliments ecològics han de venir de l'altra punta del món, no anem bé" (Pino Delàs)	Reducció d'emissions de transport. Cicle tancat de nutrients: residus es reconverteixen en compost/fertilitzant
Traçabilitat i qualitat	"Gràcies a l'escorxador podem garantir la procedència dels animals, què mengen i com són criats" (Miquel Roca)	Diferenciació competitiva basada en transparència. Certificació ecològica de l'equipament.
Valor afegit territorial	"El fet de ser cooperatiu genera sinergies entre productors i carnissers" (Germans Coll)	Retenció del 100% del valor afegit dins d'un radi ≤20 km (carnissers amb bestiar propi). Activitat econòmica agregada: >2,5M€/any

Font: Elaboració pròpia basada en l'anàlisi de cadena de valor, entrevistes amb socis i dades econòmiques de l'Escorxador de l'Armentera (2020-2023).

Conclusions i propostes públiques

Els escorxadors locals no són nostàlgia: són **infraestructures crítiques** que actuen com un coll d'ampolla del sistema alimentari i que, quan desapareixen o es concentren en poques mans, bloquegen els CCCA i comprometen la viabilitat de la ramaderia extensiva i de proximitat. En paraules de Pino Delàs, ramader a Llavora, «hem deixat de ser un vestigi del passat per ser una pinzellada de futur».

L'Escorxador Públic-Comunitari de l'Armentera mostra que la **recuperació i gestió col·lectiva** d'aquestes infraestructures del mig és possible i necessària: permet tancar cicles de valor, coneixement i nutrients dins del territori, millorar el marge de la pagesia i generar ocupació arrelada. L'Armentera no és només un servei, és **una política de desenvolupament econòmic i territorial** en forma d'escorxador cooperatiu de titularitat municipal i arrel Comunitària. Ara bé, és encara un **proto–model**: perquè esdevingui una alternativa real caldrà replicar i enfortir-lo amb polítiques públiques, xarxes cooperatives i planificació territorial.

Conclusions clau de l'estudi

Entre 2020 i 2024 hem dut a terme treball de camp amb l'Escorxador de l'Armentera i el seu entorn productiu (entrevistes, reconstrucció de cadenes de valor, anàlisi econòmica i ecològica). A partir d'aquest cas i del diagnòstic del sector porcí català, podem sintetitzar:

» **1. Els escorxadors locals són infraestructures crítiques i veritables colls d'ampolla.**
Els EBC determinen si els CCCA poden existir o no. Allà on desapareixen, la pagesia es veu abocada als macroescorxadors, perdent marge, autonomia i capacitat de decisió. A l'Alt i Baix Empordà, l'Armentera és literalment la diferència entre la viabilitat i la inviabilitat de moltes explotacions agroecològiques.

» **2. Reconfiguració de la cadena de valor: internalitzar activitats i redistribuir el marge.**
L'escorxador cooperatiu permet esquivar intermediaris industrials i desenvolupar canals de venda directa. Les dades mostren increments molt significatius del valor capturat per les pagesies (fins a un 46 % de marge brut per unitat en alguns casos) i situen l'escorxador com a node crític de CCCA resilients. El productor deixa de ser només proveïdor de matèria primera per esdevenir elaborador i comercialitzador.

» **3. Proximitat i benestar animal com a avantatges competitius.**
A l'Armentera, les explotacions es troben a ≤10 km (vs. 45 km de mitjana als escorxadors industrials). Això permet transport amb vehicles propis, supervisió directa del procés i millors condicions de benestar animal, que es converteixen en un element de diferenciació positiva i en un atribut clau de qualitat.

» **4. Béns públics ambientals, biodiversitat i paisatges rurals.**
Els escorxadors de proximitat són imprescindibles per conservar races autòctones, rares o patrimonials i per mantenir paisatges agraris diversos. Llavora, Germans Coll o Muda mostren com la combinació de ramaderia extensiva, escorxador local i venda directa genera fertilitat del sòl, prevenció d'incendis, segrest de carboni i patrimoni cultural que el model industrial no pot oferir.

» **5. El valor de l'escala petita i la cooperativització com a eina institucional.**
La baixa capacitat no és un defecte tècnic, sinó una fortalesa política i organitzativa: permet flexibilitat, traçabilitat i adaptació a volums petits i diversificats. La transformació en cooperativa rural de serveis sense ànim de lucre, en règim de Col·laboració Públic–Cooperativa–Comunitària, assegura sostenibilitat econòmica, retorn comunitari i governança basada en l'economia social i solidària.

» **6. Metabolisme circular i relocalització ecològica.**
La gestió del jaç de palla, la reutilització de residus i la proximitat logística tanquen cicles de nutrients i redueixen emissions. Allò que en el model industrial és un residu problemàtic esdevé recurs productiu: els purins es transformen en compost, la matèria orgànica retorna al sòl i es redueix la contaminació per nitrats, avançant cap a una autonomia agrària on el territori gestiona internament els seus fluxos materials i energètics.

» **7. Sobirania, ocupació i resiliència de les cadenes alimentàries.**
Els CCCA generen més treball per unitat produïda i més estabilitat. Cada euro públic invertit a l'escorxador mobilitza fins a vuit euros d'activitat econòmica local. En contextos de crisi (Covid-19, tensions logístiques, pujada del cost de l'energia), els CCCA i les carnisseries locals han demostrat una capacitat de resposta superior a la de les cadenes llargues.

» **8. Traçabilitat, marca de carn local i poder del consumidor.**
La traçabilitat completa —saber on i com s'ha criat, transportat i sacrificat l'animal— és un avantatge competitiu clau. Hi ha marge per articular una marca o segell de "carn local de proximitat" (vinculada a Armentera, a la XEP de Catalunya o a altres circuits agroecològics). Aquest distintiu permetria als consumidors expressar de manera informada el seu suport a productes de proximitat amb alts estàndards de benestar animal i impacte territorial positiu, millorant la rendibilitat d'aquests models i fent visible el valor afegit que ja estan generant.

En un context marcat per fortes inestabilitats, els CCCA es mostren més resilients i millor capacitats per atendre les necessitats de productors i consumidors. El model porcí industrialitzat, en canvi, és estructuralment fràgil: depèn de llargs fluxos materials i energètics, concentra el poder en pocs actors i externalitza costos ecològics, socials i sanitaris. El cas de l'Armentera apunta un camí per al canvi de model ramader i per a una transformació més ampla del sistema alimentari.

El conjunt d'evidències indica que deixar morir els escorxadors petits no és una simple "evolució del mercat", sinó una pèrdua de capacitat col·lectiva per produir aliments locals, mantenir paisatges diversos i garantir benestar animal. Si es volen preservar aquests béns públics, cal una intervenció clara: aturar la contracció dels EBC i promoure la reobertura d'escorxadors municipals tancats com a part d'una estratègia de país. En mostrar una alternativa viable als sistemes agroalimentaris convencionals, aquest estudi de cas reforça una idea central: cal suport polític explícit a les infraestructures del mig si volem democratitzar els sistemes alimentaris i abordar les desigualtats estructurals del sector agrari.

Propostes de política pública

Perquè el model públic-comunitari de l'Armentera no sigui un cas aïllat, cal una implicació pública decidida. Els petits i mitjans ramaders, per si sols, no poden competir amb un oligopoli que concentra la major part del suport institucional i pressupostari. Proposem:

- **Desenvolupar el model de gestió públic-comunitari** pel conjunt d'infraestructures del sistema alimentari.
- **Establir un Pla Nacional d'Escorxadors de Baixa Capacitat** amb finançament específic per a la recuperació, modernització, la cooperativització i la certificació ecològica.
- **Promoure la contractació pública alimentària ecològica i de proximitat** per hubs de consum amb obradors locals a partir de CCCA.
- **Establir una moratòria a les macrogranges i macroescorxadors i definir un pla de desescalada** amb l'objectiu final de reduir al 50% la cabanya porcina i ramadera, acompanyant la reconversió del sector.
- **Desenvolupar indicadors metabòlics territorials** que mesurin la circularitat dels nutrients, la fertilitat del sòl, la petjada de nitrogen, la captura de valor i l'ocupació arrelada.

Els escorxadors públic-comunitaris són molt més que equipaments tècnics: són infraestructures polítiques del comú que serveixen per relocalitzar l'economia. Reforçar i estendre aquest model **no només té a veure** amb l'alimentació sostenible i la supervivència de la pagesia, sinó amb el model de país que volem. Uns **sistemes alimentaris que arrelen, regeneren i redistribueixen són el millor punt de partida**.

Annexos

Annex 1: Infografia porc global

Nota metodològica. La infografia "Porc global vs Porc local" (IDRA, 2025) i l'anàlisi que l'acompanya es basen en un treball de camp desenvolupat entre 2020 i 2023 a l'Alt i Baix Empordà, combinant entrevistes semiestructurades a ramaders, carnissers i gestors de l'escorxador (n=18), observació directa dels processos logístics i productius, i una reconstrucció de cadenes de valor amb càlcul de marges econòmics, fluxos materials i emissions associades. Els indicadors econòmics (marge per porc, llocs de treball per animal, volum d'exportació, PIB sectorial) provenen de fonts com l'Observatori del Porcí (2022), Unió de Pagesos (2024) i la base de dades pròpia d'IDRA (2023). Els indicadors ecològics (consum d'aigua, emissions, nitrats, superfície de pinsos) s'han estimat a partir de l'Agència Catalana de l'Aigua (2022), Arran de Terra (2024) i Justícia Alimentària (2022), complementats amb càlculs propis basats en unitats de producció estàndard. Finalment, els indicadors socials i laborals (règim d'integració, precarietat, governança) s'han obtingut a partir de les entrevistes qualitatives, informes del Síndic de Greuges (2016) i l'estudi Això no toca (Justícia Alimentària, 2022).

PORC INDUSTRIAL

Producció intensiva i industrial destinada als mercats internacionals

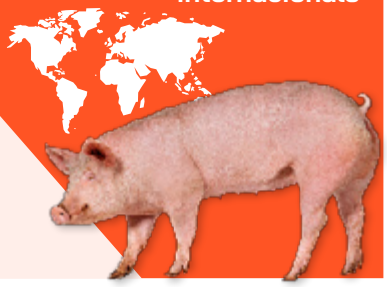

ORIGEN DE L'ALIMENTACIÓ

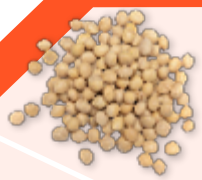

- **Soja transgènica**

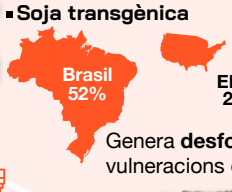

Genera **desforestació** i vulneracions dels Drets Humans[2]

INFRAESTRUCTURES

- **Cargill i Bunge**
  Processen la soja que entra pel **Port de Barcelona**

- **Mercabarna**
  Comercialitza cada any[3] **35.000 tones de carn**

- **Eix Transversal o eix dels porcs**
  Connecta el **Segrià** i **Osona** amb el **Port de Barcelona** i **Europa**

- **Vall Companys i BonÀrea**
  Fabriquen el **pinso**

PORCS SACRIFICATS

- **Cada any a Catalunya**

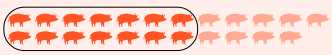

23 milions

14 milions Escorxadors de Valls Companys, Grupo Batallé-Juia i Costa Brava[6]

BENESTAR ANIMAL

- **Milers de porcs en un espai reduït i interior**
  Els animals són transportats **centenars de quilòmetres** fins a l'escorxador[7]

AIGUA

- **Genera estrès hídric**

Ús d'aigua

1 any = **55 anys**[8]

Indústria catalana del porc — **Totes les llars de Catalunya**

PURINS

- **Els purins de forma líquida contaminen la terra, l'aire i l'aigua**

Del territori català **està contaminat** per un excés de nitrats[10]

EMISSIONS

- **Emissions d'Efecte Hivernacle**

La **indústria porcina catalana** és responsable del **21%**[9]

A QUI BENEFICIA?

- **Alimenta els beneficis econòmics dels grans actors**
  Dades dels beneficis del 2023

Vall Companys — **110 M€**

BonÀrea — **81 M€**

DEMOCRÀCIA

- **Les decisions estan en mans d'un grup reduït d'actors i persones**

OCUPACIÓ

- **Llocs de treball precaris i desvinculats del territori**
  La integració vertical i la concentració industrial tendeixen a **destruir més llocs de treball dels que creen** i generen **despoblació rural**[4, 5]

CONSUM FINAL

- **Carn de baixa qualitat**
  S'exporta majoritàriament a la **Xina**, **França** i **Japó**[11]

- **De l'inici a la fi de la cadena**
  +20.000 km[1]

ESCALA

IMPLICACIONS ECONÒMIQUES I ECOLÒGIQUES DE DOS MODELS OPOSATS

Referències

[1] GRAIN (2001). *La ruta de la soja: el papel del puerto de Barcelona*

[2] Idescat

[3] Mercabarna (2024). *Mercabarna en xifres*

[4] Forner, G. (2022). *Explotación animal, explotación laboral, El Salto Diario*

[5] Ecologistas en acción (2001). *Ganadería industrial y despoblación*

[6] García, F. (2022). *Això no toca. Les emissions ocultes del sector porcí català. Barcelona: Justícia Alimentària*

[7] Greenpeace (2024). *Macrogranjas*

[8] Arran de Terra (2024). *Arran de Terra*

[9] García, F. (2022). *Això no toca. Les emissions ocultes del sector porcí català. Barcelona: Justícia Alimentària*

[10] Agència Catalana de l'Aigua (2022). *Avaluació de la problemàtica originada per l'excés de nitrats d'origen agrari en les masses d'aigua subterrànies a Catalunya. Generalitat de Catalunya*

[11] Prodeca (2024). *El sector de la carne y los embutidos*

PORC ECOLÒGIC

Producció extensiva i/o ecològica destinada a l'economia i consum de proximitat

ORIGEN DE L'ALIMENTACIÓ

- **Cultius locals**
  Vincle directe entre ramaders i agricultors

INFRAESTRUCTURES

- **Petita indústria i infraestructures arrelades al territori**
  Molí de gra, petites finques, **escorxador municipal**...

PORCS SACRIFICATS

- **A l'Escorxador de l'Armentera**

3.500
Animals sacrificats cada any en una **relació directa amb els ramaders locals**

BENESTAR ANIMAL

- **Desenes o pocs centenars de porcs en un espai ampli amb possibilitat de sortir a l'exterior**
  Els animals són transportats **pocs quilòmetres** fins a l'escorxador

AIGUA

- **Pateix estrès hídric**

PURINS

- **Els fems en jaç de palla reprodueixen la fertilitat del sòl**

EMISSIONS

- **Genera menys carboni i captura part del que genera**

A QUI BENEFICIA?

- **Sosté una diversitat de petits actors arrelats al territori**
  A Llavora els ramaders cobren **445€ més per porc** que si treballessin amb el mercat majorista

DEMOCRÀCIA

- **Diversitat d'actors participen de les decisions**
  A l'Escorxador de l'Armentera, de gestió cooperativa, la presa de decisions és **assembleària**

OCUPACIÓ

- **Ocupació de qualitat vinculada al territori** ●●●●●●●●●● x10
  A Llavora es creen **10 vegades més llocs de treball** per porc que en una finca intensiva de les mateixes dimensions

CONSUM FINAL

- **Carn de qualitat**
  Proveeix **actors arrelats al territori**: carnissers artesanals, petit comerç i consumidors locals

- **L'Escorxador de l'Armentera**
  Producció en un radi de **5 km** i **distribució** en un màxim de **150 km**

ESCALA

Una infografia basada en el cas de la finca ecològica Llavora i de l'Escorxador públic-comunitari de l'Armentera

Projecte

idrabcn.com
escorxadorarmentera.cat

Responsables del projecte

Mauro Castro
Frederic Horta
Adrià Rodríguez
Andrea Walsh

Disseny

Mariona Asín Pueyo

Annex 2: Càlculs de marges

Germans Coll					
Venut a client final			**Venut viu a majorista**		
% s./preu	**per xai**		**% s./preu**	**per xai**	
100,0%	176,0 €	Xai venut consum final	100,0%	116,3 €	Xai venut viu Mercolleida
-56,8%	-100,0 €	Cost Mà d'obra	-86,0%	-100,0 €	Cost Mà d'obra
-2,8%	-5,0 €	Cost Alimentació/Veterinari	-4,3%	-5,0 €	Cost Alimentació/Veterinari
-6,3%	-11,0 €	Cost escorxador	0,0%	0,0 €	Cost escorxador
-11,4%	-20,0 €	Cost carnisser especejament	0,0%	0,0 €	Cost carnisser especejament
-8,5%	-15,0 €	Cost transport	0,0%	0,0 €	Cost transport
14,2%	25,0 €	Marge Unitari	9,7%	11,3 €	Marge Unitari

Llavora					
Venut a client final			**Venut viu a majorista**		
% s./preu	**per porc**		**% s./preu**	**per porc**	
100,00%	960,0 €	Porc venut consum final	100,00%	297,0 €	Porc venut viu Ecològic
-14,64%	-140,5 €	Cost Mà d'obra	-47,31%	-140,5 €	Cost Mà d'obra
-16,41%	-157,5 €	Cost Engreix	-53,03%	-157,5 €	Cost Engreix
-4,38%	-42,0 €	Cost escorxador	0,00%	0,0 €	Cost escorxador
-15,63%	-150,0 €	Cost carnisser especejament	0,00%	0,0 €	Cost carnisser
-2,60%	-25,0 €	Cost transport	0,00%	0,0 €	Cost transport
46,35%	445,0 €	Marge Unitari	-0,34%	-1,0 €	Marge Unitari

Muda					
Venut a client final			**Venut viu a majorista**		
% s./preu	**per vedell**		**% s./preu**	**per vedell**	
100,00%	2.340,0 €	Vedell venut a lot consum final		927,0 €	vedell venut a canal
-27,35%	-640,0 €	Cost Mà d'obra		-640,0 €	Cost Mà d'obra
-16,24%	-380,0 €	Cost Alimentació/Veterinari		-380,0 €	Cost Alimentació/Veterinari
-2,86%	-67,0 €	Cost escorxador		0,0 €	Cost escorxador
-16,24%	-380,0 €	Cost carnisser especejament		0,0 €	Cost carnisser especejament
-19,23%	-450,0 €	Cost transport		0,0 €	Cost transport

Muda					
18,08%	423,0 €	Marge Unitari		-93,0 €	Marge Unitari

Roca/Planas					
Venut a client final			**Venut viu a majorista**		
% s./preu	**per porc**		**% s./preu**	**per porc**	
100,00%	960,0 €	Porc venut consum final	100,00%	960,0 €	Porc venut viu Ecològic
-14,64%	-140,5 €	Cost Mà d'obra Granja	0,00%	0,0 €	Cost Mà d'obra Granja
-15,63%	-150,0 €	Cost à d'obra especejament (intern)	-15,63%	-150,0 €	Cost à d'obra especejament (intern)
-16,41%	-157,5 €	Cost Engreix/Veterinari (a 130 kg)	0,00%	0,0 €	Cost Engreix/Veterinari (a 130 kg)
-15,63%	-150,0 €	Cost garri (de 5kg)	-23,75%	-228,0 €	Preu comprat majorista no especejat
-4,38%	-42,0 €	Cost escorxador	0,00%	0,0 €	Cost escorxador
-1,04%	-10,0 €	Cost transport	-1,04%	-10,0 €	Cost transport
32,29%	310,0 €		59,58%	572,0 €	

Bibliografia

Algarra, D. (2019). *El comú català*. Cauac Editorial.

Amigos de la Tierra (2023). *El impacto en el empleo de la transición agroecológica en España*. Disponible a: https://www.tierra.org/wp-content/uploads/2023/11/empleo-y-transicion-agroecologica-en-espana.pdf

CEPAL (2014). *Agricultura familiar y circuitos cortos. Nuevos esquemas de producción, comercialización y nutrición: memoria del seminario sobre circuitos cortos realizado el 2 y 3 de septiembre de 2013*. Series Seminarios y Conferencias, 77.

Consell Català de la Producció Agrària Ecològica (CCPAE) (2024). *Informe de la producció agrària ecològica a Catalunya*. Disponible a: https://es.slideshare.net/slideshow/informe-de-la-produccio-agraria-ecologica-a-catalunya-2024-3ef3/281624004

Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural (2024). *Guia de les tecnologies de tractament de les dejeccions ramaderes a Catalunya*. Disponible a: https://agricultura.gencat.cat/web/.content/07-ramaderia/dejeccions-ramaderes-fertilitzants-nitrogenats/enllacos-documents/fitxers-binaris/guia-tractament-dejeccions.pdf

Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (2025). *Visor interactiu del Registre d'explotacions ramaderes*. Disponible a: https://agricultura.gencat.cat/ca/serveis/registres-oficials/ramaderia-sanitat-animal/registre-explotacions-ramaderes/visor-interactiu-rer/

Ecologistas en Acción (2021). *Ganadería industrial y despoblación*. Disponible a: https://www.ecologistasenaccion.org/169437/

El Economista (2025). *Los fondos de inversión ponen el foco en las granjas de porcino*. Disponible a: https://s03.s3c.es/pdf/b/8/b89843caa32033509abd59c0e2f99c92_agro.pdf

García, F. et al. (2022). *Això No Toca. Les emissions ocultes del sector porcí català*. Justícia Alimentària. Disponible a: https://justiciaalimentaria.org/wp-content/uploads/2022/02/AIXO%CC%80NOTOCA_INFORME_JUSTICIAALIMENTARIA.pdf

GRAIN (2021). *El papel de Catalunya y el Port de Barcelona en la construcción de un sistema alimentario (in)sostenible*. Disponible a: https://soberaniaalimentaria.info/images/estudios/El%20papel%20de%20Catalunya%20y%20el%20Port%20de%20Barcelona_ES.pdf

Guarnido-López, P. et al. (2022). Slaughtering of heifers in a local or an industrial abattoir: animal welfare and meat quality consequences. *Livestock Science*, 259, 104904.

IPBES Food (2022). *Proteínas y política. Mitos y realidades sobre la carne, las «proteínas alternativas» y la sostenibilidad*. Disponible a: https://ipes-food.org/wp-content/uploads/2024/03/ProteinasYPoliticaES.pdf

Hansen, L. L. et al. «Effect of organic pig production systems on performance and meat quality». *Meat Science*, vol. 74, núm. 4, desembre de 2006, pp. 605–615. ScienceDirect, https://doi.org/10.1016/j.meatsci.2006.02.014

Heron, K. et al. (2021). *Public-Common Partnerships: Democratising Ownership and Urban Development*. Abundance. Disponible a: https://cdn.prod.websitefiles.com/647f122b84dd393f4681b0a5/647f3719be7c5bd7247a0dc0_A%20New%20Model.pdf

Justícia Alimentària (2024). *El porc d'aigua català. Denominació d'origen protegida*. [Manuscrit inèdit].

Kirschenmann, F. «Why Worry About the Agriculture of the Middle».

Krasnoff, S. M. et al. (2023). Economic impact assessment of public incentives to support farm-to-school food purchases. *Food Policy*, 121, 102545.

Loverdo, J. et al. (1906). *Les abattoirs publics*. Dunot et Pinat.

Porter, Michael E. (1985). *Competitive Advantage*. Free Press.

Roset i Juan, I. (1992). *L'escorxador municipal de Vilanova i la Geltrú*. RACO Revistes.

Segarra, A. (2024). *Anàlisi dels Escorxadors Petits de Catalunya*. Disponible a: https://ruralcat.gencat.cat/documents/20181/68301/Xarxa+de+petits+escorxadors+de+Catalunya1725523069587.pdf/d7297ecc-926b-4db3-b02f-56043b8fe3f4?t=1725530270000&download=true

Serra, E. (2018). *La formació de la Catalunya moderna (1640-1714)*. Eumo / IEC.

Stahlbrand, L. «A typology of "infrastructure of the middle" in university food procurement in England and Canada».

The Royal Countryside Fund (2022). *An Economic Analysis of the Role and Viability of Small Abattoirs in the Red Meat Supply Chain*. Disponible a: https://www.royalcountrysidefund.org.uk/wp-content/uploads/2022/07/AN-ECONOMIC-ANALYSIS-OF-THE-ROLE-AND-VIABILITY-OF-SMALL-ABATTOIRS-IN-THE-RED-MEAT-SUPPLY-CHAIN.pdf

Segrelles, J. A. (1999). *La ganadería industrializada en España: cabaña porcina y avicultura de carne*. Universidad de Alicante. Disponible a: https://www.cervantesvirtual.com/obra/la-ganaderia-industrializada-en-espana-cabana-porcina-y-avicultura-de-carne--0/

Unió de Pagesos (2024). *Informe del sector porcí: valoració 1r semestre 2024*. Disponible a: https://uniopagesos.cat/wp-content/uploads/2024/07/20240703DossierRPporci_1rSem2024-vs3.pdf

IDRA